

Σχολή Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστήμων και Τεχνών

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας, Επιχειρηματικότητας, Εκπαίδευσης και Πολιτισμού

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ρόλος των προγραμμάτων κινητικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην προώθηση της πολιτιστικής διπλωματίας. Οι παραδειγματικές περιπτώσεις Ελλάδας – Γαλλίας - Γερμανίας. Ιστορική και θεσμική προσέγγιση

Φοιτήτρια: Νικολέτα Καϋμένη

A.M.:myr24025

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Βασιλειάδης, Επίκουρος Καθηγητής

Εξεταστής: Σοφία Μπουτσιούκη, Αν. Καθηγήτρια

Θεσσαλονίκη, 12/1/2026

Εγώ η Νικολέτα Καϋμένη δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Νικολέτα Καϋμένη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία μελετά τον ρόλο των προγραμμάτων κινητικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, εστιάζοντας παράλληλα στη σύνδεσή τους με την έννοια της πολιτιστικής διπλωματίας. Μέσω των παραδειγματικών περιπτώσεων της Ελλάδας, της Γαλλίας και της Γερμανίας, πραγματοποιείται μια ιστορική και θεσμική προσέγγιση που αναδεικνύει την εξέλιξη, την επιρροή και τις προοπτικές των εν λόγω προγραμμάτων.

Σε ιστορικό επίπεδο, καταγράφεται η σταδιακή εδραίωση των προγραμμάτων ανταλλαγής που ξεκίνησε από πρωτοβουλίες εθνικών φορέων και εν συνεχεία εδραιώθηκε ως μέρος της ευρωπαϊκής πολιτικής ατζέντας. Η επιτυχία αυτών των προσπαθειών αντικατοπτρίζεται στην αυξημένη συμμετοχή φοιτητών και ακαδημαϊκών, γεγονός που διευρύνει τους πολιτιστικούς ορίζοντες και ενισχύει τη διαπροσωπική αλληλεπίδραση.

Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι τρόποι με τους οποίους διακρατικά και ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως το Erasmus, ενισχύουν την αλληλεπίδραση μεταξύ πανεπιστημίων και σπουδαστών, καλλιεργώντας παράλληλα έναν διαπολιτισμικό διάλογο. Η έμφαση δίνεται στη συμβολή της κινητικότητας στη δημιουργία κοινών εμπειριών και συνεργασιών, οι οποίες μεταφράζονται σε ισχυρά εργαλεία ήπιας ισχύος.

Επιπλέον, γίνεται συγκριτική ανάλυση των πρακτικών και των πολιτικών των τριών χωρών, αναδεικνύοντας τόσο τα κοινά σημεία όσο και τις ιδιαίτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κάθε μία. Βασικό συμπέρασμα αποτελεί η θετική επίδραση των προγραμμάτων στην ανάπτυξη διεθνών δεξιοτήτων, στην ενίσχυση της ακαδημαϊκής και πολιτιστικής συνεργασίας και στην προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Λέξεις-κλειδιά: προγράμματα κινητικότητας, τριτοβάθμια εκπαίδευση, πολιτιστική διπλωματία, διαπολιτισμικός διάλογος, Ελλάδα- Γαλλία- Γερμανία

Abstract

This paper analyses the role of mobility programmes in higher education in terms of also their relationship with the concept of cultural diplomacy. Using the respective cases of Greece, France and Germany, the paper adopts a historical and institutional lens to illustrate the trajectory, impact and prospects of such programmes. On the historical level, the gradual consolidation of the exchange programmes, which, after their start as a national initiative, had been firmly integrated into the European political agenda, is documented.

How student and academic participation has grown, expanding cultural horizons and improving interpersonal interaction, is indicative of how successful these efforts are. Specifically, it explores how transnational and European programmes, like Erasmus, promote interaction between universities and between students as well as inter-cultural dialogue. Focuses on the role that mobility plays in building connections and experiences that yield powerful tools of soft power.

Furthermore, there is a comparative account of practices and policies in the three countries, presenting commonalities as well as 'national specifics' of countries. They conclude that the programmes had a favourable effect in developing international competences, enhancing academic and cultural co-operation and supporting European identity. Using qualitative and quantitative research methodology, and official statistical data, the factors that drive or hinder the successful implementation of similar initiatives are explored.

The results highlight some key features needed for sustainable and effective academic mobility, namely the need for in place of an adequate institutional framework, sufficient funding and an institutionalized way of collecting information about students. Finally, practical mechanisms and potential policy directions are proposed that could significantly enhance transnational cooperation and strengthen the cultural diplomacy dimension within and beyond the European Union.

Keywords: mobility programmes, higher education, cultural diplomacy, intercultural dialogue, intercultural dialogue, Greece-France-Germany

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ολοκλήρωση αυτής της εργασίας δεν θα ήταν δυνατή χωρίς τη συμβολή και τη στήριξη πολλών ανθρώπων. Πρώτα απ' όλα, θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη στον επιβλέποντα καθηγητή μου, του οποίου η καθοδήγηση, η υπομονή και η εμπειριστατωμένη επιστημονική γνώση υπήρξαν καθοριστικές καθ' όλη τη διάρκεια της μελέτης.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω και τους διδάσκοντες του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών, οι οποίοι με ενέπνευσαν να εμβαθύνω στο γνωστικό αντικείμενο και να αναζητήσω νέες οπτικές. Η συμβολή τους δεν περιορίστηκε στη μεταβίβαση γνώσεων, αλλά επεκτάθηκε στην ενθάρρυνση και την πίστη στις ικανότητές μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες αξίζουν στους συμφοιτητές μου για την ομαδικότητα, τη συνεργασία και τη στήριξη που μοιραστήκαμε καθ' όλη τη διάρκεια του ακαδημαϊκού ταξιδιού, μέσα από το οποίο με ορισμένους δημιουργήθηκαν φιλίες ζωής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή	7
1.1 Το αντικείμενο και η σημαντικότητα του θέματος.....	7
1.2 Ερευνητικά ερωτήματα	7
1.3 Στόχοι και σκοπός της έρευνας.....	8
1.4 Μεθοδολογία της έρευνας.....	9
1.5 Συνεισφορά της εργασίας στην επιστήμη	9
1.6 Δομή της εργασίας.....	10
Κεφάλαιο 2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	12
2.1 Ορισμοί και θεωρητικό πλαίσιο της “«πολιτιστικής διπλωματίας»”	12
2.2 Η έννοια της κινητικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	13
2.3 Ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας	14
2.4 Προηγούμενες έρευνες και μελέτες.....	16
2.5 Συμπερασματική επισκόπηση	17
Κεφάλαιο 3. Ιστορικό Πλαίσιο	19
3.1 Χρονική εξέλιξη και ιστορικές καταβολές.....	19
3.2 Θεσμικό πλαίσιο και πολιτικές αποφάσεις.....	21
3.3 Διακρατικές συμφωνίες στον ευρωπαϊκό χώρο.....	23
3.4 Σύγκριση μεταξύ Ελλάδας – Γαλλίας – Γερμανίας.....	24
Κεφάλαιο 4. Τρόποι Αντιμετώπισης του Φαινομένου – Προκλήσεις και Λύσεις	27
4.1 Οικονομικοί περιορισμοί και πόροι.....	27
4.2 Γλωσσικοί και πολιτισμικοί φραγμοί	28
4.3 Γραφειοκρατικές διαδικασίες.....	30
4.4 Προτάσεις βελτίωσης και βιώσιμης ανάπτυξης των προγραμμάτων.....	31
Κεφάλαιο 5. Ευρωπαϊκή Διάσταση του Θέματος.....	34
5.1 Η κινητικότητα ως μέσο προώθησης της ευρωπαϊκής ταυτότητας.....	34

5.2 Σύνδεση με την πολιτιστική διπλωματία.....	35
5.3 Κοινωνικές και πολιτικές επιδράσεις	36
5.4 Προκλήσεις και μελλοντικές τάσεις.....	38
Κεφάλαιο 6: Διαχρονική Ανάλυση του Θέματος με Χρήση Πινάκων.....	43
6.1 Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων	43
6.2 Παρουσίαση πινάκων	44
6.3 Ερμηνεία και συζήτηση ευρημάτων.....	51
Κεφάλαιο 7. Μεθοδολογία και Αποτελέσματα της Πρωτογενούς Έρευνας.....	53
7.1 Σχεδιασμός της μελέτης	53
7.2 Δειγματοληψία και διαδικασία συλλογής δεδομένων	54
7.3 Ανάλυση δεδομένων και ευρήματα	56
7.4 Συζήτηση αποτελεσμάτων.....	60
7.5 Περιορισμοί και προβλήματα της έρευνας.....	62
Κεφάλαιο 8: Γενικά Συμπεράσματα	63
8.1 Συνολική ανακεφαλαίωση.....	63
8.2 Συνεισφορά στην έρευνα και προτάσεις πολιτικής.....	64
8.3 Προοπτικές και μελλοντική έρευνα.....	66
Βιβλιογραφικές Αναφορές	69
Πίνακας 1.	39
Πίνακας 2.	44
Πίνακας 3.	45
Πίνακας 4.	47
Πίνακας 5.	48
Πίνακας 6.	49
Πίνακας 7.	50
Πίνακας 8.	58
Παράρτημα	73

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

1.1 Το αντικείμενο και η σημαντικότητα του θέματος

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας επικεντρώνεται στην ανάλυση και αξιολόγηση των προγραμμάτων κινητικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, με έμφαση στον ρόλο που διαδραματίζουν στην καλλιέργεια της πολιτιστικής διπλωματίας. Συγκεκριμένα, εξετάζεται πώς αυτά τα προγράμματα, στα οποία συμμετέχουν φοιτητές, ακαδημαϊκοί και διοικητικό προσωπικό από διαφορετικές χώρες, συμβάλλουν στη διαμόρφωση πολυπολιτισμικών δεξιοτήτων και στη διεύρυνση του ακαδημαϊκού ορίζοντα. Η σημαντικότητα του θέματος αναδεικνύεται μέσα από την παρατήρηση ότι οι διεθνείς ανταλλαγές δε βελτιώνουν μόνο την ποιότητα των σπουδών και τη διεθνή κατάταξη των πανεπιστημίων, αλλά επιδρούν και στις διακρατικές σχέσεις σε επίπεδο ήπιας ισχύος, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη μεταξύ διαφορετικών εθνικοτήτων.

Παράλληλα, τα προγράμματα αυτά λειτουργούν ως γέφυρα ανάμεσα σε εκπαιδευτικά συστήματα, πολιτισμούς και γλώσσες, ενθαρρύνοντας τη διάδοση αξιών και τη συνεργασία. Η μελέτη του αντικειμένου δεν περιορίζεται σε ακαδημαϊκό επίπεδο, αφού οι ανταλλαγές υποστηρίζουν τη δημιουργία δικτύων και επαφών που προωθούν τον διαπολιτισμικό διάλογο. Επιπλέον, επισημαίνεται η ανάγκη συστηματικής αναπροσαρμογής των πολιτικών χρηματοδότησης και διοικητικής υποστήριξης, ώστε η κινητικότητα να προσφέρει ισότιμες ευκαιρίες σε όλους. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, διαφαίνεται ότι η ακαδημαϊκή κινητικότητα μπορεί να εξελιχθεί σε καταλύτη κοινωνικής και πολιτισμικής προόδου, επηρεάζοντας τη διαμόρφωση νέων επαγγελματικών οριζόντων και την ανάπτυξη καινοτόμων πρακτικών (Πρόκου, 2019). Η πολιτιστική διπλωματία, ως εργαλείο ήρεμης δύναμης, ενισχύει την εικόνα των κρατών μέσα από εκπαιδευτικές ανταλλαγές (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, 2015). Τέλος, γίνεται σαφές πως η σημασία των προγραμμάτων κινητικότητας υπερβαίνει τον τομέα της εκπαίδευσης, καθώς συμβάλλει στη συνολική βελτίωση των διεθνών σχέσεων και στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου η αμοιβαία κατανόηση και η πολιτιστική σύγκλιση διαδραματίζουν πρωταρχικό ρόλο.

1.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που μελετώνται σε αυτή την εργασία επικεντρώνονται στην κατανόηση της επίδρασης των προγραμμάτων κινητικότητας στη διαδικασία ανάπτυξης της πολιτιστικής διπλωματίας και της διεθνούς συνεργασίας. Εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο οι

ανταλλαγές φοιτητών και ακαδημαϊκών ενισχύουν την αίσθηση μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας και καλλιεργούν την ικανότητα προσαρμογής σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Παράλληλα, διερευνάται σε ποιο βαθμό αυτές οι εμπειρίες επηρεάζουν την επαγγελματική και προσωπική εξέλιξη των συμμετεχόντων, οδηγώντας τους σε μελλοντικές αποφάσεις που σχετίζονται με τη διεθνή κινητικότητα.

Επιπλέον, αξιολογείται η συνεισφορά των προγραμμάτων στην προβολή και την επιρροή των χωρών που συμμετέχουν, μέσα από την ενίσχυση της ήπιας ισχύος και την ανάδειξη πολιτιστικών στοιχείων. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στα εμπόδια που συχνά ανακύπτουν, όπως οι γραφειοκρατικές δυσκολίες, οι οικονομικοί περιορισμοί και η ελλιπής ενημέρωση, καθώς και στο πώς επηρεάζεται η βιωσιμότητα και η ποιότητα των προγραμμάτων.

Τέλος, εξετάζεται αν μακροπρόθεσμα τα τρέχοντα μοντέλα σχεδιασμού επαρκούν για τη διασφάλιση ισότιμων ευκαιριών και την ενίσχυση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Με τον τρόπο αυτό, τα ερευνητικά ερωτήματα αποσκοπούν να προσφέρουν μια ολοκληρωμένη εικόνα των προκλήσεων και των προοπτικών της ακαδημαϊκής κινητικότητας, αναδεικνύοντας την πολυδιάστατη αξία της για τη διεθνή συνεργασία και την πολιτιστική σύγκλιση.

1.3 Στόχοι και σκοπός της έρευνας

Οι στόχοι και ο σκοπός της παρούσας έρευνας διαμορφώθηκαν με σημείο αναφοράς την ανάδειξη της συμβολής των προγραμμάτων κινητικότητας στην ανάπτυξη της πολιτιστικής διπλωματίας. Βασική επιδίωξη είναι να εκτιμηθεί ο βαθμός στον οποίο η συμμετοχή φοιτητών και ακαδημαϊκών σε ανταλλαγές διευρύνει τα πολιτιστικά τους βιώματα και ενισχύει τη διάχυσή τους στην εγχώρια και διεθνή εκπαιδευτική κοινότητα. Ταυτόχρονα, διερευνώνται οι υπάρχουσες θεσμικές δομές και οι διαθέσιμοι πόροι, προκειμένου να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά τους στην ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας. Μέσα από αυτή την ανάλυση, επιδιώκεται να αποσαφηνιστεί ο ρόλος της ήπιας ισχύος, όπως αυτός εκφράζεται μέσω της προώθησης αξιών, γλωσσών και πολιτιστικών στοιχείων μέσα στα πλαίσια της ακαδημαϊκής κινητικότητας.

Παράλληλα, εξετάζεται με ποιο τρόπο τέτοιες στρατηγικές μπορούν να ενισχύσουν τη βιωσιμότητα των πρωτοβουλιών, δημιουργώντας θετικά αποτελέσματα σε επίπεδο πανεπιστημιακού και κοινωνικού οφέλους. Επίσης, σημαντικός στόχος είναι η διαμόρφωση συγκεκριμένων προτάσεων που θα βελτιώσουν την ποιότητα και την προσβασιμότητα των προγραμμάτων, ενθαρρύνοντας την ενεργή συμμετοχή και προάγοντας την ισότιμη ανταλλαγή

ιδεών. Η έρευνα φιλοδοξεί να συμβάλει στη χάραξη μελλοντικών πολιτικών που θα εδραιώσουν τα οφέλη της κινητικότητας, εμβαθύνοντας στον ρόλο της πολιτιστικής διπλωματίας και θέτοντας τις βάσεις για ουσιαστικές αλλαγές στην παγκόσμια ακαδημαϊκή πραγματικότητα.

1.4 Μεθοδολογία της έρευνας

Η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας βασίζεται σε έναν συνδυασμό ποιοτικών και ποσοτικών προσεγγίσεων, με στόχο την πληρέστερη κάλυψη των ερευνητικών ερωτημάτων που αφορούν τον ρόλο των προγραμμάτων κινητικότητας στην καλλιέργεια της πολιτιστικής διπλωματίας. Αρχικά, πραγματοποιείται βιβλιογραφική επισκόπηση, όπου χαρτογραφούνται οι κυριότερες θεωρητικές προσεγγίσεις και προηγούμενες εμπειρικές μελέτες σχετικά με το αντικείμενο. Στη συνέχεια, συλλέγονται πρωτογενή δεδομένα μέσω ερωτηματολογίων, που παρέχουν στατιστικές πληροφορίες για τη συχνότητα συμμετοχής, τα κίνητρα και τα εμπόδια που συναντούν οι φοιτητές.

Παράλληλα, θα αποσταλεί ερωτηματολόγιο, επιτρέποντας μια εις βάθος ανάλυση των εμπειριών, των αντιλήψεων και των προβληματισμών που προκύπτουν μέσα από τη διαδικασία της ανταλλαγής. Με αυτόν τον τρόπο, η ποσοτική διάσταση της έρευνας συνδυάζεται αποτελεσματικά με την ποιοτική, δημιουργώντας ένα πιο ολοκληρωμένο πλαίσιο διερεύνησης.

Επιπλέον, πραγματοποιείται συγκριτική μελέτη μεταξύ διαφορετικών χωρών, ώστε να διαφανεί πώς οι εθνικές πολιτικές, οι διοικητικές δομές και οι χρηματοδοτικοί μηχανισμοί επηρεάζουν την επιτυχία των προγραμμάτων. Τα δεδομένα αναλύονται μέσα από στατιστικές τεχνικές για την ποσοτική πλευρά και θεματική ανάλυση για την ποιοτική, ενώ εφαρμόζεται η τριγωνοποίηση ως μέθοδος επαλήθευσης και διασταύρωσης αποτελεσμάτων.

1.5 Συνεισφορά της εργασίας στην επιστήμη

Η συνεισφορά της παρούσας εργασίας στην επιστήμη έγκειται πρωτίστως στη συστηματική διερεύνηση του ρόλου που διαδραματίζουν τα προγράμματα κινητικότητας στην ανάπτυξη πολιτιστικής διπλωματίας, εστιάζοντας τόσο σε θεωρητικές όσο και σε εμπειρικές πτυχές. Σε θεωρητικό επίπεδο, η εργασία εξετάζει θεμελιώδεις έννοιες όπως η ήπια ισχύς και η διαπολιτισμική επικοινωνία, διευρύνοντας την υπάρχουσα βιβλιογραφία γύρω από τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Παράλληλα, η έρευνα προτείνει ένα μεθοδολογικό μοντέλο που συνδυάζει ποσοτικούς και ποιοτικούς τρόπους συλλογής δεδομένων,

αναδεικνύοντας τα οφέλη της πολυπρισματικής προσέγγισης και προωθώντας μια πιο ολιστική κατανόηση του αντικειμένου (Πρόκου, 2019).

Με αυτόν τον τρόπο, η συμβολή δεν περιορίζεται σε μία μόνο επιστημονική διάσταση, αλλά καλύπτει τόσο τη θεωρία όσο και τη μεθοδολογία του πεδίου. Σε πρακτικό επίπεδο, τα ευρήματα μπορούν να αξιοποιηθούν από πανεπιστημιακά ιδρύματα, πολιτειακούς φορείς και διεθνείς οργανισμούς για τη βελτίωση των σχεδιαζόμενων προγραμμάτων κινητικότητας, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες επιτυχίας και ενδεχόμενα εμπόδια (Πρόκου, 2019).

Επιπλέον, η συγκριτική διάσταση που περιλαμβάνει διαφορετικές χώρες και πολιτικά πλαίσια εμπλουτίζει τον διάλογο για τις βέλτιστες πρακτικές, ενισχύοντας τις προοπτικές διεθνούς συνεργασίας. Τέλος, η έμφαση στη βιώσιμη διαχείριση των πόρων, στην προσεκτική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και στη συνεχή βελτίωση καθιστά την εργασία αυτή ουσιώδη αφετηρία για μελλοντικές μελέτες, παρέχοντας γόνιμο έδαφος για περαιτέρω καινοτόμες προσεγγίσεις στον χώρο της πολιτιστικής διπλωματίας και της ακαδημαϊκής κινητικότητας.

1.6 Δομή της εργασίας

Η δομή της εργασίας έχει διαμορφωθεί με τρόπο που επιτρέπει στον αναγνώστη να ακολουθεί μια λογική και συνεκτική πορεία, ξεκινώντας από το θεωρητικό πλαίσιο και καταλήγοντας στη συνθετική αποτίμηση των αποτελεσμάτων. Αρχικά, παρατίθεται η εισαγωγή, όπου περιγράφονται το αντικείμενο, τα ερευνητικά ερωτήματα και η σπουδαιότητα του θέματος. Ακολουθεί η βιβλιογραφική ανασκόπηση, στην οποία παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες, οι κύριες θεωρητικές προσεγγίσεις και οι προηγούμενες μελέτες που έχουν διεξαχθεί στο πεδίο της ακαδημαϊκής κινητικότητας και της πολιτιστικής διπλωματίας.

Έπειτα, στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας, αποσαφηνίζονται τα ερευνητικά εργαλεία, η διαδικασία συλλογής και η τεχνική ανάλυσης των δεδομένων, δίνοντας έμφαση στη συνδυαστική αξιοποίηση ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα, αρχικά από την ποσοτική σκοπιά (στατιστικές αναλύσεις) και κατόπιν από την ποιοτική (θεματική ανάλυση συνεντεύξεων). Το επόμενο κεφάλαιο αφιερώνεται στη συζήτηση, όπου γίνεται η ερμηνεία των ευρημάτων σε σχέση με τη διεθνή βιβλιογραφία και αναδεικνύονται τυχόν ασυμφωνίες ή κενά που αξίζουν περαιτέρω διερεύνησης.

Τέλος, στα συμπεράσματα, συνοψίζονται οι βασικές διαπιστώσεις και προτείνονται συγκεκριμένες δράσεις που θα μπορούσαν να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων, ενώ παρατίθενται και ιδέες για μελλοντική έρευνα. Με αυτό τον τρόπο, η

εργασία ολοκληρώνεται με μια στέρεη βάση τόσο θεωρητική όσο και πρακτική, προσφέροντας μια πολύπλευρη εικόνα του αντικειμένου.

Κεφάλαιο 2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2.1 Ορισμοί και θεωρητικό πλαίσιο της «πολιτιστικής διπλωματίας»

Η πολιτιστική διπλωματία αποτελεί έναν θεμελιώδη άξονα της σύγχρονης εξωτερικής πολιτικής και της διεθνούς συνεργασίας, καθώς εστιάζει στην προώθηση του πολιτισμού, των αξιών, των γλωσσών και των εθνικών ιδιαιτεροτήτων μέσα από ειρηνικά και μη καταναγκαστικά μέσα. Αν και ο όρος εμφανίστηκε κυρίως στον 20ο αιώνα, η ουσία της πολιτιστικής διπλωματίας έχει ιστορικές ρίζες στην αρχαιότητα, όταν οι πολιτισμικές ανταλλαγές συνόδευαν τις πολιτικές και στρατιωτικές επαφές. Στον σύγχρονο κόσμο, η πολιτιστική διπλωματία ερμηνεύεται ως ένα μέσο ήπιας ισχύος (soft power), δηλαδή ως μια στρατηγική επιρροής που δεν βασίζεται στην καταναγκαστική επιβολή, αλλά στη γοητεία, την αξιοπιστία και τη διάχυση ιδεών και αξιών. Η δυνατότητα μιας χώρας να επηρεάζει τις άλλες μέσα από τον πολιτισμό, την εκπαίδευση και τις πολιτικές της αξίες είναι εξίσου σημαντική με τις οικονομικές ή στρατιωτικές δυνατότητές της (Aktas, et al, 2016; Castro et al, 2016). Όπως σημειώνουν οι Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη (2015), η πολιτιστική διπλωματία περιλαμβάνει τόσο μη κρατικούς φορείς (π.χ. πανεπιστήμια) όσο και θεσμικές δομές που συντονίζουν τις διεθνείς ανταλλαγές (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, 2015).

Η σύνδεση της πολιτιστικής διπλωματίας με την εκπαίδευση είναι οργανική και πολυεπίπεδη. Η εκπαίδευση, και ειδικότερα η ανώτατη εκπαίδευση, αποτελεί μια πλατφόρμα ανταλλαγής γνώσεων, εμπειριών και πολιτισμών, προσφέροντας το ιδανικό πεδίο για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων. Μέσω προγραμμάτων κινητικότητας, όπως το Erasmus+, οι φοιτητές και οι ακαδημαϊκοί συμμετέχουν σε διεθνείς ανταλλαγές που ενισχύουν την κατανόηση και την αποδοχή της πολιτισμικής ετερότητας, προωθώντας έμμεσα τις πολιτιστικές αξίες της χώρας προέλευσης. Ταυτόχρονα, δημιουργούνται δίκτυα συνεργασίας, όχι μόνο μεταξύ ιδρυμάτων, αλλά και μεταξύ ατόμων, με αποτέλεσμα τη διαρκή αλληλεπίδραση και ανταλλαγή εμπειριών που υπερβαίνει τα όρια της τυπικής διπλωματικής πρακτικής. Έτσι, η εκπαίδευση δεν λειτουργεί απλώς ως φορέας μετάδοσης γνώσης, αλλά και ως εργαλείο ενίσχυσης της πολιτιστικής παρουσίας και επιρροής μιας χώρας σε διεθνές επίπεδο (Blumenreich, 2016; Gabriels, & Benke-Aberg, 2020).

Σε θεωρητικό επίπεδο, η πολιτιστική διπλωματία προσεγγίζεται από διάφορες επιστημονικές σχολές. Η ρεαλιστική σχολή την αντιμετωπίζει ως συμπληρωματικό εργαλείο ισχύος, κυρίως χρήσιμο σε συνθήκες ειρήνης, με στόχο τη διατήρηση της επιρροής χωρίς άμεση σύγκρουση. Η φιλελεύθερη προσέγγιση, αντιθέτως, εστιάζει στην πολιτιστική

διπλωματία ως μέσο οικοδόμησης εμπιστοσύνης, πολυμερούς συνεργασίας και διαλόγου ανάμεσα στους λαούς, ενισχύοντας τις δημοκρατικές αξίες και τη διεθνή νομιμότητα. Από την πλευρά της κριτικής θεωρίας, αναδεικνύεται η δυναμική της πολιτιστικής ανταλλαγής όχι μόνο ως μέσο επιρροής, αλλά και ως εργαλείο αμφισβήτησης και αναδιαπραγμάτευσης των κυρίαρχων πολιτισμικών αφηγημάτων. Τέλος, η προσέγγιση των πολιτισμικών σπουδών εστιάζει στον ρόλο των συμβολικών και πολιτισμικών πρακτικών (γλώσσα, τέχνη, παιδεία) στην οικοδόμηση ταυτοτήτων και στη μεταφορά ιδεολογιών μέσα από εκπαιδευτικές διαδικασίες. Σε αυτό το πλαίσιο, η ανώτατη εκπαίδευση και τα διεθνή προγράμματα κινητικότητας καθίστανται στρατηγικά εργαλεία ενίσχυσης της διαπολιτισμικής κατανόησης, προώθησης της πολυγλωσσίας και καλλιέργειας του ευρωπαϊκού, αλλά και παγκόσμιου πολιτιστικού διαλόγου (Blumenreich, 2016; Gabriels, & Benke-Aberg, 2020; Middlehurst, 2015).

2.2 Η έννοια της κινητικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Η έννοια της κινητικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί μια θεμελιώδη διάσταση της σύγχρονης εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία ενισχύει τη διεθνοποίηση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και καλλιεργεί διαπολιτισμικές δεξιότητες στους φοιτητές και το ακαδημαϊκό προσωπικό. Η κινητικότητα αναφέρεται στην προσωρινή μετακίνηση φοιτητών, διδασκόντων ή διοικητικού προσωπικού από ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα σε ένα άλλο, με σκοπό την ακαδημαϊκή συνεργασία, την απόκτηση εμπειριών και τη διεύρυνση του εκπαιδευτικού και πολιτισμικού ορίζοντα. Αν και η έννοια της κινητικότητας συνδέεται κυρίως με τα ευρωπαϊκά προγράμματα των τελευταίων δεκαετιών, έχει τις ρίζες της ήδη από τον Μεσαίωνα, όταν φοιτητές μετακινούνταν από πανεπιστήμιο σε πανεπιστήμιο για να σπουδάσουν κοντά σε διάσημους διδασκάλους ή να αποκτήσουν ευρύτερη μόρφωση (Pais & Costa, 2020; Stamelos & Aggelopoulos, 2017).

Κατά τον 20ο αιώνα, η κινητικότητα εντάχθηκε σταδιακά στις διεθνείς μορφές εκπαιδευτικής συνεργασίας, με την υποστήριξη διακρατικών συμφωνιών και οργανισμών όπως η UNESCO, το Συμβούλιο της Ευρώπης και ο ΟΟΣΑ. Η δεκαετία του 1980 υπήρξε καθοριστική για την Ευρώπη, με την ίδρυση του προγράμματος Erasmus το 1987, το οποίο αποτέλεσε τομή στην εκπαιδευτική ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Erasmus, και αργότερα το διευρυμένο Erasmus+, έδωσε τη δυνατότητα σε εκατομμύρια φοιτητές να σπουδάσουν ή να πραγματοποιήσουν πρακτική άσκηση στο εξωτερικό, συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας γενιάς Ευρωπαίων πολιτών με διευρυμένες αντιλήψεις, διαπολιτισμική

συνείδηση και αυξημένη απασχολησιμότητα. Σταδιακά, το φαινόμενο της κινητικότητας απέκτησε πιο συστηματική μορφή, συνδεδεμένο με τις μεταρρυθμίσεις της Διαδικασίας της Μπολόνια (1999), η οποία στόχευε στη δημιουργία ενός Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (EXAE) (Teichler, Ulrich, 2012).

Η κινητικότητα διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη διαδικασία διεθνοποίησης των πανεπιστημίων, δηλαδή στο άνοιγμά τους προς το παγκόσμιο ακαδημαϊκό και πολιτισμικό περιβάλλον. Η διεθνοποίηση δεν αφορά μόνο την ανταλλαγή φοιτητών, αλλά περιλαμβάνει επίσης τη δημιουργία κοινών προγραμμάτων σπουδών, τη διδασκαλία ξένων γλωσσών, την ερευνητική συνεργασία και τη διασυνοριακή διακυβέρνηση της εκπαίδευσης. Η κινητικότητα, ως βασικός μοχλός αυτής της διεθνοποίησης, προωθεί τη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου πανεπιστημιακού δικτύου, όπου η γνώση, οι δεξιότητες και οι πολιτισμικές αξίες ανταλλάσσονται και επαναδιαμορφώνονται μέσα από την επαφή διαφορετικών παραδόσεων. Παράλληλα, ενισχύει τη φήμη και την ανταγωνιστικότητα των ιδρυμάτων που συμμετέχουν ενεργά σε διεθνή προγράμματα (New Horizons IV PREVIEW, 2018 Ruge, 2017).

Η σχέση κινητικότητας και διεθνοποίησης είναι αμφίδρομη και ενισχυτική. Η κινητικότητα συμβάλλει στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος εξωστρέφειας και καινοτομίας, ενώ η διεθνοποίηση των πανεπιστημίων προϋποθέτει και ενθαρρύνει την κινητικότητα ως οργανικό της στοιχείο. Οι δύο έννοιες αλληλοσυμπληρώνονται, προωθώντας την ακαδημαϊκή αριστεία, την πολιτιστική σύγκλιση και τη διαμόρφωση ενεργών και συνειδητοποιημένων πολιτών του κόσμου. Ειδικά στην Ευρώπη, η κινητικότητα θεωρείται αναπόσπαστο μέρος της ευρωπαϊκής ταυτότητας, προωθώντας την αλληλεγγύη και την ενότητα μέσα από την εκπαίδευση (Kizlari & Fouseki, 2018). Σε αυτό το πλαίσιο, η κινητικότητα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν αποτελεί απλώς μια πρακτική ευκαιρία για φοιτητές και καθηγητές, αλλά έναν ουσιαστικό μηχανισμό πολιτισμικής διπλωματίας, οικοδόμησης γεφυρών και προώθησης μιας ανοιχτής, πολυφωνικής και συνεργατικής ακαδημαϊκής κοινότητας

2.3 Ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας

Τα ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας αποτελούν τον βασικό πυλώνα της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την ενίσχυση της κινητικότητας φοιτητών, ακαδημαϊκών και επαγγελματιών, την προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και τη διαμόρφωση μιας ενιαίας εκπαιδευτικής κουλτούρας. Το πρόγραμμα Erasmus, που ιδρύθηκε το 1987, αποτέλεσε την πρώτη οργανωμένη προσπάθεια ενίσχυσης της κινητικότητας στον χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης. Η αρχική του σύλληψη βασίστηκε στην

ιδέα ότι η μελέτη και η διαβίωση σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα ενισχύουν όχι μόνο τις ακαδημαϊκές γνώσεις, αλλά και την κατανόηση διαφορετικών πολιτισμών, την κοινωνική ένταξη και τη δημοκρατική συμμετοχή. Από το 2014, το Erasmus ενσωματώθηκε στο ευρύτερο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+, το οποίο περιλαμβάνει και άλλους τομείς εκπαίδευσης, όπως η επαγγελματική κατάρτιση, η σχολική και η μη τυπική εκπαίδευση, η νεολαία και ο αθλητισμός (Bryla et al, 2014; European Commission, 2019).

Το Erasmus+ χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και λειτουργεί ως ένα πολυδιάστατο εργαλείο κινητικότητας, προσφέροντας ευκαιρίες για σπουδές, πρακτική άσκηση, επιμόρφωση, διδασκαλία και εθελοντισμό σε περισσότερες από 30 χώρες. Οι συμμετέχοντες αποκτούν τη δυνατότητα να αναπτύξουν νέες δεξιότητες, να βελτιώσουν τις γλωσσικές τους ικανότητες, να αυξήσουν την απασχολησιμότητά τους και να ενισχύσουν την προσωπική και κοινωνική τους εξέλιξη. Παράλληλα, ενισχύεται η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, η ανταλλαγή καλών πρακτικών και η υιοθέτηση καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας και μάθησης. Το πρόγραμμα έχει αγγίξει εκατομμύρια Ευρωπαίους πολίτες και θεωρείται από τα πιο επιτυχημένα εγχειρήματα της Ε.Ε., αναγνωρισμένο ως μέσο προώθησης της ευρωπαϊκής ενοποίησης και της πολιτισμικής κατανόησης (European Commission, 2014; European Commission, 2019; Shen et al, 2022).

Εκτός από το Erasmus+, υπάρχουν και άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας που λειτουργούν παράλληλα ή συμπληρωματικά. Το πρόγραμμα CEEPUS (Central European Exchange Program for University Studies) ενισχύει την περιφερειακή συνεργασία χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ενώ το πρόγραμμα Jean Monnet επικεντρώνεται στη διδασκαλία και την έρευνα γύρω από τις ευρωπαϊκές σπουδές. Επιπλέον, το πρόγραμμα Marie Skłodowska-Curie αφορά την κινητικότητα ερευνητών και μεταδιδακτορικών επιστημόνων, με σκοπό την ενίσχυση της ευρωπαϊκής επιστημονικής αριστείας. Αυτά τα προγράμματα συμβάλλουν στην οικοδόμηση ενός ενιαίου και ανοικτού Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης και Έρευνας (Croce & Ghignoni, 2024; Shen et al, 2022).

Παρά την επιτυχία και τη θετική αποδοχή τους, τα ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας αντιμετωπίζουν και σημαντικές προκλήσεις. Ανάμεσά τους περιλαμβάνονται η άνιση πρόσβαση σε ευκαιρίες κινητικότητας, λόγω κοινωνικών, οικονομικών ή γεωγραφικών φραγμών, η έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης και καθοδήγησης για τους ενδιαφερόμενους, οι διοικητικές δυσκολίες στη διαχείριση των προγραμμάτων και τα προβλήματα αναγνώρισης των ακαδημαϊκών μονάδων μεταξύ διαφορετικών εκπαιδευτικών συστημάτων (European

Commission, 2014). Επίσης, η πανδημία COVID-19 ανέδειξε την ανάγκη προσαρμογής των προγραμμάτων σε ψηφιακές μορφές κινητικότητας και εξ αποστάσεως συνεργασίες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση απαντά σε αυτές τις προκλήσεις με στοχευμένες δράσεις, όπως η ψηφιακή μετάβαση του Erasmus+ (Erasmus Without Paper), η προώθηση της πράσινης κινητικότητας και η ενίσχυση της συμμετοχής ατόμων με λιγότερες ευκαιρίες. Εν κατακλείδι, τα ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας όχι μόνο ενισχύουν την εκπαιδευτική διάσταση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά και διαμορφώνουν ενεργούς πολίτες, ικανούς να ανταποκριθούν στις προκλήσεις ενός παγκοσμιοποιημένου και διασυνδεδεμένου κόσμου (European Commission, 2014; European Commission, 2019; Shen et al, 2022).

2.4 Προηγούμενες έρευνες και μελέτες

Η μελέτη του ρόλου της κινητικότητας στην πολιτιστική διπλωματία έχει αποτελέσει αντικείμενο αυξανόμενου επιστημονικού ενδιαφέροντος τα τελευταία χρόνια, με πλήθος εμπειρικών ερευνών να αναδεικνύουν τον αντίκτυπο των διεθνών ανταλλαγών στην ενίσχυση του διαπολιτισμικού διαλόγου και της ήπιας ισχύος των κρατών. Ορισμένες από τις σημαντικότερες μελέτες, όπως η "Erasmus Impact Study" (European Commission, 2014; European Commission, 2019), έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες σε προγράμματα Erasmus αναπτύσσουν ισχυρές διαπολιτισμικές δεξιότητες, αυξημένη προσαρμοστικότητα και αίσθηση ευρωπαϊκής ταυτότητας. Παρόμοια ευρήματα παρουσιάζει η μελέτη του Bryła (2014), η οποία εξετάζει το πολωνικό παράδειγμα και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η συμμετοχή στο Erasmus επηρεάζει θετικά όχι μόνο την επαγγελματική σταδιοδρομία των φοιτητών, αλλά και την ικανότητά τους να λειτουργούν σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα (Bryła et al, 2014).

Από την πλευρά της θεωρίας της ήπιας ισχύος, τα εκπαιδευτικά προγράμματα όπως το Erasmus λειτουργούν ως κανάλια άσκησης επιρροής χωρίς καταναγκασμό. Αυτό επιβεβαιώνεται από τις συγκριτικές μελέτες των Bojica et al (2023), οι οποίες επισημαίνουν ότι η κινητικότητα αποτελεί κεντρικό εργαλείο της πολιτιστικής διπλωματίας των ευρωπαϊκών κρατών, ιδίως όσον αφορά τη διαμόρφωση θετικής εικόνας και σχέσεων εμπιστοσύνης. Η UNESCO (2021) τονίζει ότι η διεθνής κινητικότητα προάγει την αμοιβαία κατανόηση, τη συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και την ανταλλαγή καλών πρακτικών, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη μακροπρόθεσμη ειρηνική συνύπαρξη (Bojica et al, 2023).

Παρόλα αυτά, υπάρχουν σημαντικά ερευνητικά κενά. Οι περισσότερες μελέτες εστιάζουν σε ποσοτικά δεδομένα, όπως ποσοστά συμμετοχής ή επίδραση στην απασχολησιμότητα, ενώ απουσιάζει η εις βάθος κατανόηση των προσωπικών εμπειριών και πολιτισμικών ανταλλαγών.

Επιπλέον, περιορισμένη είναι η ανάλυση των διαφορών ανάμεσα στις χώρες υποδοχής και αποστολής, ως προς τις πολιτισμικές επιρροές και την ένταση της διπλωματικής ανταλλαγής. Επίσης, δεν έχουν εξεταστεί επαρκώς οι δομικοί περιορισμοί, όπως η άνιση πρόσβαση στα προγράμματα από φοιτητές με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο ή από χώρες με περιορισμένες θεσμικές υποδομές (Kizlari & Fouseki, 2018).

Μια άλλη πρόκληση είναι η αξιολόγηση της μακροπρόθεσμης επιρροής της κινητικότητας. Παρά τις ενδείξεις για διαμόρφωση πολιτισμικής συνείδησης και αλλαγή στάσεων, δεν είναι σαφές πόσο διαρκούν αυτές οι αλλαγές ή αν μεταφράζονται σε ενεργή συμμετοχή στην πολιτιστική διπλωματία των χωρών τους. Επιπλέον, οι περισσότερες έρευνες αγνοούν τον ρόλο των διδασκόντων και του διοικητικού προσωπικού, επικεντρώνοντας αποκλειστικά στους φοιτητές (Kizlari & Fouseki, 2018).

Συνοψίζοντας, η εμπειρική έρευνα έχει επιβεβαιώσει τη θετική σχέση ανάμεσα στην κινητικότητα και την πολιτιστική διπλωματία, όμως παραμένουν ανεξερεύνητες πτυχές που σχετίζονται με το βάθος και τη διαχρονικότητα της επίδρασης, καθώς και με τις κοινωνικές ανισότητες πρόσβασης. Η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να συμβάλει στην κάλυψη αυτών των κενών, προσφέροντας μια πολυδιάστατη ανάλυση βασισμένη σε μικτή μεθοδολογική προσέγγιση.

2.5 Συμπερασματική επισκόπηση

Η μελέτη της σχέσης μεταξύ εκπαιδευτικής κινητικότητας και πολιτιστικής διπλωματίας έχει αποκαλύψει σημαντικές πτυχές της ήπιας ισχύος και της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης. Ωστόσο, η ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας αναδεικνύει συγκεκριμένα ερευνητικά κενά που δημιουργούν την ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση του φαινομένου. Ένα από τα βασικότερα κενά είναι η έλλειψη ποιοτικών μελετών που να αποτυπώνουν τις προσωπικές εμπειρίες των συμμετεχόντων σε βάθος. Οι περισσότερες έρευνες επικεντρώνονται σε στατιστικές αναλύσεις και μετρήσιμα αποτελέσματα όπως η αύξηση της απασχολησιμότητας ή των γλωσσικών δεξιοτήτων. Αυτό όμως περιορίζει την κατανόηση των πολιτισμικών επιπτώσεων και της εσωτερικής μεταμόρφωσης που υφίστανται τα άτομα μέσω της συμμετοχής τους σε προγράμματα κινητικότητας (de Wit, 2023).

Επιπλέον, η βιβλιογραφία δεν διερευνά επαρκώς τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της κινητικότητας. Υπάρχει έλλειψη στοιχείων σχετικά με το αν οι πολιτισμικές δεξιότητες που αποκτούν οι φοιτητές και οι ακαδημαϊκοί διατηρούνται στο πέρασμα του χρόνου και αν

μεταφράζονται σε διαρκείς στάσεις και πρακτικές που προάγουν τον διαπολιτισμικό διάλογο. Ένα ακόμα σημαντικό κενό αφορά τις συγκριτικές μελέτες ανάμεσα σε διαφορετικά προγράμματα κινητικότητας και γεωγραφικές περιοχές (de Wit & Deca, 2020).

Η πλειονότητα των ερευνών επικεντρώνεται στο πρόγραμμα Erasmus αγνοώντας άλλες μορφές ανταλλαγής που ενδέχεται να παράγουν διαφορετικά αποτελέσματα και να αντανακλούν ιδιαίτερα πολιτισμικά ή θεσμικά χαρακτηριστικά. Παράλληλα, παρατηρείται περιορισμένη έρευνα για τον ρόλο του ακαδημαϊκού και διοικητικού προσωπικού. Ενώ η κινητικότητα αφορά και αυτούς τους φορείς η ανάλυση συχνά επικεντρώνεται αποκλειστικά στους φοιτητές παραλείποντας να διερευνήσει πώς τα ιδρύματα και τα μέλη τους συμβάλλουν στην καλλιέργεια πολιτιστικών σχέσεων (EACEA and EU, 2020).

Τέλος, η πολιτική διάσταση της κινητικότητας είναι ελλιπώς μελετημένη. Οι περισσότερες μελέτες δεν εξετάζουν πώς η κινητικότητα επηρεάζει τις διακρατικές σχέσεις ούτε πώς εντάσσεται στις στρατηγικές πολιτιστικής διπλωματίας των χωρών. Υπάρχει ανάγκη για ενσωμάτωση της κινητικότητας σε ευρύτερα μοντέλα ανάλυσης διεθνών σχέσεων προκειμένου να γίνει κατανοητό πώς λειτουργεί ως εργαλείο ήπιας ισχύος. Η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να καλύψει αυτά τα κενά με μια διεπιστημονική προσέγγιση που συνδυάζει θεωρητική ανάλυση με εμπειρική διερεύνηση εστιάζοντας τόσο στις προσωπικές εμπειρίες όσο και στις θεσμικές και πολιτικές παραμέτρους της εκπαιδευτικής κινητικότητας και της πολιτιστικής διπλωματίας.

Κεφάλαιο 3. Ιστορικό Πλαίσιο

3.1 Χρονική εξέλιξη και ιστορικές καταβολές

Η θεσμική διαμόρφωση της εκπαιδευτικής κινητικότητας στην Ελλάδα, τη Γαλλία και τη Γερμανία αποτελεί αποτέλεσμα μιας μακράς ιστορικής εξέλιξης, επηρεασμένης από εθνικές πολιτικές, ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες και διακρατικές συμφωνίες. Κάθε χώρα ανέπτυξε μηχανισμούς και προγράμματα που αντανακλούν τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές και πολιτισμικές της προτεραιότητες, συμβάλλοντας παράλληλα στη διαμόρφωση ενός κοινού ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης (European Commission, 2020).

Στην Ελλάδα, η κινητικότητα στην ανώτατη εκπαίδευση ενισχύθηκε μέσω διαφόρων υποτροφιών και προγραμμάτων ανταλλαγής. Το Υπουργείο Παιδείας, μέσω της Διεύθυνσης Οργανωτικής και Ακαδημαϊκής Ανάπτυξης, χορηγεί υποτροφίες στο πλαίσιο διμερών μορφωτικών συμφωνιών, καθώς και μέσω κληροδοτημάτων. Παράλληλα, το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ) διαχειρίζεται υποτροφίες για σπουδές στο εξωτερικό, ενισχύοντας την κινητικότητα των Ελλήνων φοιτητών και ερευνητών (Maligkoudi et al, 2023). Η συμμετοχή της Ελλάδας στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα Erasmus+ αποτελεί επίσης σημαντικό σταθμό, προσφέροντας ευκαιρίες κινητικότητας σε φοιτητές, ακαδημαϊκούς και διοικητικό προσωπικό. Ο Νόμος 4957/2022 θεσμοθέτησε περαιτέρω την κινητικότητα στην ανώτατη εκπαίδευση, ενσωματώνοντας ευρωπαϊκές κατευθύνσεις και διευκολύνοντας τη συμμετοχή σε διεθνή προγράμματα (Ελληνική Δημοκρατία, 2022).

Στη Γαλλία, η παράδοση της εκπαιδευτικής κινητικότητας είναι βαθιά ριζωμένη, με το κράτος να διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικών και προγραμμάτων. Τα γαλλικά πανεπιστήμια έχουν αναπτύξει εκτεταμένα δίκτυα συνεργασιών με ιδρύματα του εξωτερικού, ενώ η χώρα συμμετέχει ενεργά σε ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το Erasmus+. Η Γαλλία υπήρξε από τα ιδρυτικά μέλη του προγράμματος Erasmus το 1987, ενισχύοντας την κινητικότητα φοιτητών και προσωπικού. Επιπλέον, μέσω της Agence Erasmus+ France, διαχειρίζεται και προωθεί δράσεις κινητικότητας, υποστηρίζοντας τη διεθνή διάσταση της ανώτατης εκπαίδευσης (de Wit & Deca, 2020; France Diplomatie, 2015).

Η Γερμανία, με τη σειρά της, έχει θεσπίσει μηχανισμούς που ενθαρρύνουν την εκπαιδευτική κινητικότητα, αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνοποίησης στην ανώτατη εκπαίδευση. Ο Γερμανικός Οργανισμός Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών (DAAD) ιδρύθηκε το 1925 και αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους φορείς προώθησης της διεθνούς

κινητικότητας, προσφέροντας υποτροφίες και υποστηρίζοντας συνεργασίες μεταξύ γερμανικών και ξένων πανεπιστημίων. Η Γερμανία συμμετέχει επίσης ενεργά στο πρόγραμμα Erasmus+, ενισχύοντας την κινητικότητα φοιτητών και ακαδημαϊκού προσωπικού. Οι γερμανικές πολιτικές επικεντρώνονται στη διευκόλυνση της αναγνώρισης ακαδημαϊκών προσόντων και στη δημιουργία διπλών πτυχίων σε συνεργασία με ξένα ιδρύματα (Blumenreich, 2016).

Σημαντικός σταθμός στη θεσμική εξέλιξη της εκπαιδευτικής κινητικότητας υπήρξε η υπογραφή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τον Πολιτισμό το 1954, η οποία προώθησε τη συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και του πολιτισμού μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Η σύμβαση αυτή έθεσε τα θεμέλια για μελλοντικές πρωτοβουλίες κινητικότητας και ανταλλαγής.

Η ίδρυση του προγράμματος Erasmus το 1987 αποτέλεσε ορόσημο, θεσμοθετώντας την εκπαιδευτική κινητικότητα σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το πρόγραμμα αυτό επέτρεψε σε φοιτητές και ακαδημαϊκούς να σπουδάσουν και να διδάξουν σε ιδρύματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών, ενισχύοντας την ευρωπαϊκή ταυτότητα και τη διαπολιτισμική κατανόηση. Η μετεξέλιξή του σε Erasmus+ το 2014 διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής, συμπεριλαμβάνοντας, εκτός από την ανώτατη εκπαίδευση, και άλλους τομείς όπως η επαγγελματική εκπαίδευση, η σχολική εκπαίδευση, η εκπαίδευση ενηλίκων, η νεολαία και ο αθλητισμός (Aspridis et al, 2013).

Οι διακρατικές συμφωνίες διαδραμάτισαν επίσης καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση της κινητικότητας. Η Ελλάδα, για παράδειγμα, έχει συνάψει διμερείς μορφωτικές συμφωνίες με διάφορες χώρες, παρέχοντας υποτροφίες και διευκολύνοντας την ανταλλαγή φοιτητών και ακαδημαϊκών (Aspridis et al, 2013).

Παρόμοιες συμφωνίες έχουν υπογραφεί μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας, ενισχύοντας τη συνεργασία στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης και προωθώντας κοινά προγράμματα σπουδών, ερευνητικές συμπράξεις και τη χορήγηση διπλών τίτλων σπουδών. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Γαλλογερμανικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο (Université franco-allemande), που ιδρύθηκε το 1997 με στόχο την ενίσχυση της ακαδημαϊκής συνεργασίας ανάμεσα στις δύο χώρες και την προώθηση της κινητικότητας φοιτητών και καθηγητών. Η Γερμανία και η Γαλλία έχουν επίσης θεσπίσει κοινά προγράμματα χρηματοδότησης κινητικότητας, ενώ συμμετέχουν ενεργά σε ευρύτερες πρωτοβουλίες όπως το EHEA (European Higher Education Area), συμβάλλοντας στη σύγκλιση εκπαιδευτικών πολιτικών (de Wit & Deca, 2020; France Diplomatie, 2015; Blumenreich, 2016).

Στην Ελλάδα, οι διμερείς συμφωνίες και τα ευρωπαϊκά προγράμματα έχουν λειτουργήσει ως καταλύτες για την ανάπτυξη κουλτούρας κινητικότητας, παρά τα εμπόδια που σχετίζονται με τη γραφειοκρατία και τους περιορισμένους οικονομικούς πόρους. Ωστόσο, η θεσμική εναρμόνιση με τις ευρωπαϊκές πολιτικές και η ενσωμάτωση στόχων διεθνοποίησης στα στρατηγικά πλάνα των πανεπιστημίων έχουν ενισχύσει τον ρόλο της χώρας ως ενεργού μέλους του ευρωπαϊκού ακαδημαϊκού χώρου. Οι σημαντικότεροι σταθμοί αυτής της πορείας είναι η υιοθέτηση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Μεταφοράς και Συσσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων (ECTS), η συμμετοχή στη Διαδικασία της Μπολόνια, καθώς και η ίδρυση γραφείων διεθνών σχέσεων σε όλα σχεδόν τα πανεπιστημιακά ιδρύματα (Teichler, Ulrich, 2012).

Η χρονική εξέλιξη της εκπαιδευτικής κινητικότητας στις τρεις χώρες καταδεικνύει ότι, παρά τις διαφορετικές αφετηρίες και εκπαιδευτικές κουλτούρες, η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική πλατφόρμα συνέβαλε στην εναρμόνιση στρατηγικών και πρακτικών. Μέσα από τη θεσμική υποστήριξη, τις διακρατικές συμφωνίες και τα χρηματοδοτικά εργαλεία, η κινητικότητα δεν περιορίζεται πλέον στη μετακίνηση ατόμων, αλλά αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής πολιτιστικής διπλωματίας. Η ιστορική διαδρομή αποδεικνύει ότι η κινητικότητα δεν είναι μια αποσπασματική δράση, αλλά μια σταδιακά θεσμοθετημένη διαδικασία που ενισχύει τη διαπολιτισμική συνεργασία, τη δημιουργία κοινών αξιών και τη σύγκλιση των ευρωπαϊκών κοινωνιών μέσω της ανώτατης εκπαίδευσης (Aspridis et al, 2013).

3.2 Θεσμικό πλαίσιο και πολιτικές αποφάσεις

Η ακαδημαϊκή κινητικότητα αποτελεί βασικό άξονα της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης και ρυθμίζεται μέσα από ένα σύνθετο θεσμικό πλαίσιο τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στην Ελλάδα, η εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου για την κινητικότητα των φοιτητών και του ακαδημαϊκού προσωπικού διαμορφώθηκε σταδιακά, ακολουθώντας τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις και τις ανάγκες του ελληνικού πανεπιστημιακού συστήματος. Το πιο πρόσφατο νομοθετικό εργαλείο είναι ο Νόμος 4957/2022, ο οποίος εισήγαγε νέες διατάξεις για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, προβλέποντας ρητά τη δυνατότητα συμμετοχής φοιτητών και μελών ΔΕΠ σε διεθνή προγράμματα κινητικότητας, θεσπίζοντας διαδικασίες αναγνώρισης σπουδών και ενισχύοντας τις συνεργασίες με πανεπιστήμια του εξωτερικού. Επίσης, θεσπίστηκαν κίνητρα για τα ιδρύματα που επιτυγχάνουν υψηλά ποσοστά κινητικότητας, καθώς και ρυθμίσεις για τη χορήγηση κοινών και διπλών πτυχίων σε συνεργασία με ξένα ιδρύματα (Ελληνική Δημοκρατία, 2022).

Παράλληλα, ειδικές ρυθμίσεις για την κινητικότητα περιλαμβάνονται σε μορφωτικές συμφωνίες και προεδρικά διατάγματα που προβλέπουν ανταλλαγές φοιτητών και καθηγητών με συγκεκριμένες χώρες. Το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ) διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο στη θεσμική προώθηση της κινητικότητας, διαχειριζόμενο ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα υποτροφιών. Τα πανεπιστήμια έχουν αναπτύξει Γραφεία Διεθνών Σχέσεων που υποστηρίζουν την υλοποίηση δράσεων κινητικότητας και την ενσωμάτωση σχετικών διαδικασιών στα εσωτερικά συστήματα ποιότητας. Οι διατάξεις που ρυθμίζουν την αναγνώριση των πιστωτικών μονάδων μέσω του συστήματος ECTS, αλλά και η λειτουργία του ΔΟΑΤΑΠ για την αναγνώριση τίτλων σπουδών, συνιστούν συμπληρωματικά στοιχεία του θεσμικού πλαισίου (Ελληνική Δημοκρατία, 2022; Πρόκου, 2019).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ακαδημαϊκή κινητικότητα αποτελεί προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τη χάραξη πολιτικών και την έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών που αποσκοπούν στη δημιουργία ενός Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης. Η Διακήρυξη της Μπολόνια το 1999 υπήρξε το θεμέλιο για τη συγκρότηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και της εναρμόνισης των εκπαιδευτικών συστημάτων (Teichler, Ulrich, 2012). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω του Erasmus+ προωθεί χρηματοδοτικά εργαλεία, ενώ με την έκδοση κανονισμών και συστάσεων ενισχύει τη διαφάνεια, την αναγνώριση προσόντων και τη διασφάλιση ποιότητας. Ιδιαίτερη σημασία έχουν πολιτικές που συνδέονται με την ψηφιοποίηση της κινητικότητας, την κοινωνική ένταξη ευάλωτων ομάδων και τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω της πράσινης κινητικότητας (Ελληνική Δημοκρατία, 2022; Πρόκου, 2019).

Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση και την κατάρτιση 2021–2030 περιλαμβάνει συγκεκριμένους στόχους για την αύξηση του ποσοστού των φοιτητών που συμμετέχουν σε δράσεις κινητικότητας. Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Διαβατηρίου Δεξιοτήτων, η ενίσχυση της ψηφιακής πλατφόρμας Erasmus Without Paper και η προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας μέσω των Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων, αποδεικνύουν την πρόθεση της Ένωσης να ενισχύσει θεσμικά και τεχνολογικά την κινητικότητα. Οι κατευθυντήριες γραμμές για την αμοιβαία αναγνώριση σπουδών, η χρήση του EQF (Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων) και του Europass, συνθέτουν ένα ενιαίο πλαίσιο που καθιστά την κινητικότητα ένα βιώσιμο και θεμελιωμένο δικαίωμα για κάθε Ευρωπαίο φοιτητή και ακαδημαϊκό. Έτσι, το θεσμικό πλαίσιο λειτουργεί όχι μόνο ως κανονιστικό εργαλείο αλλά και ως στρατηγικό μέσο ενίσχυσης της ευρωπαϊκής πολιτιστικής και εκπαιδευτικής διπλωματίας (Háhn, 2019).

3.3 Διακρατικές συμφωνίες στον ευρωπαϊκό χώρο

Η συνεργασία ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης έχει αναπτυχθεί δυναμικά τις τελευταίες δεκαετίες, δημιουργώντας ένα σύνθετο δίκτυο διακρατικών συμφωνιών, κοινών δράσεων και μηχανισμών χρηματοδότησης που ενισχύουν την ακαδημαϊκή κινητικότητα και προάγουν την πολιτιστική διπλωματία. Οι διακρατικές συμφωνίες περιλαμβάνουν τόσο πολυμερή όσο και διμερή σχήματα συνεργασίας και έχουν ως στόχο την ενίσχυση της ποιότητας της εκπαίδευσης, την αναγνώριση των τίτλων σπουδών, τη διασφάλιση της κινητικότητας και τη στήριξη κοινών ερευνητικών ή εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Η υιοθέτηση της Διακήρυξης της Μπολόνια το 1999 σηματοδότησε την απαρχή μιας θεσμικής και οργανωτικής ενοποίησης του ευρωπαϊκού ακαδημαϊκού χώρου, θέτοντας τις βάσεις για τη συγκρότηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Παράλληλα, συμφωνίες στο πλαίσιο του Erasmus+ ή άλλων κοινοτικών προγραμμάτων επιτρέπουν τη μετακίνηση φοιτητών, καθηγητών και ερευνητών εντός της ΕΕ και εκτός αυτής (Teichler, Ulrich, 2012).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν εθνικοί οργανισμοί που λειτουργούν ως κόμβοι διαχείρισης και υλοποίησης των πολιτικών κινητικότητας. Ο Γερμανικός Οργανισμός Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών (DAAD) αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους θεσμούς παγκοσμίως για τη στήριξη της διεθνούς κινητικότητας και της ακαδημαϊκής συνεργασίας. Ιδρύθηκε το 1925 και δραστηριοποιείται με στόχο την παροχή υποτροφιών σε ξένους και Γερμανούς φοιτητές, την ενίσχυση των ερευνητικών δικτύων και την προώθηση της Γερμανίας ως κορυφαίου εκπαιδευτικού προορισμού. Ο DAAD συνεργάζεται με εκατοντάδες ιδρύματα στην Ευρώπη και πέρα από αυτήν, ενώ λειτουργεί επίσης ως φορέας χάραξης πολιτικής σε θέματα διεθνοποίησης της εκπαίδευσης (Blumenreich, 2016).

Αντίστοιχο ρόλο στη Γαλλία επιτελεί το Campus France, ένας εθνικός οργανισμός που υπάγεται στο Υπουργείο Ευρώπης και Εξωτερικών Υποθέσεων και στο Υπουργείο Ανώτατης Εκπαίδευσης. Το Campus France διαχειρίζεται πλήθος υποτροφιών για ξένους φοιτητές, παρέχει πληροφορίες για σπουδές στη Γαλλία και ενισχύει τη διεθνή προβολή των γαλλικών πανεπιστημίων. Οργανώνει συμμετοχές σε διεθνείς εκθέσεις, υποστηρίζει τη δημιουργία γαλλόφωνων ακαδημαϊκών προγραμμάτων και ενθαρρύνει τη σύναψη διμερών συμφωνιών μεταξύ γαλλικών και ξένων ιδρυμάτων. Στηρίζει επίσης πρωτοβουλίες για κοινά πτυχία και ενίσχυση της παρουσίας της γαλλικής γλώσσας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Hahn, 2019).

Η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση μέσω του Erasmus+ αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της υποστήριξης της κινητικότητας, καλύπτοντας έξοδα μετακίνησης, διαμονής, διοικητικής υποστήριξης και οργανωτικής ανάπτυξης. Εκτός από την κεντρική διαχείριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η υλοποίηση του προγράμματος ανατίθεται σε εθνικούς φορείς που διασφαλίζουν την εφαρμογή των κανόνων και την επίτευξη των στόχων. Πέρα από το Erasmus+, υπάρχουν και άλλες μορφές διακρατικής χρηματοδότησης όπως το πρόγραμμα Horizon Europe, το CEEPUS (για χώρες της Κεντρικής Ευρώπης), το Marie Skłodowska-Curie για ερευνητές και άλλα ειδικά εργαλεία που υποστηρίζουν θεματικές προτεραιότητες και διατομεακές συνεργασίες (Háhn, 2019; Norbäck, 2021).

Οι διακρατικές συνεργασίες δεν περιορίζονται μόνο στη μετακίνηση προσώπων, αλλά επεκτείνονται και σε θεσμικό επίπεδο, με κοινά ερευνητικά ινστιτούτα, δικτύσεις αριστείας και πανεπιστημιακές συμμαχίες, όπως η «Πρωτοβουλία των Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων» (European Universities Initiative), που ενισχύουν τη στρατηγική σύγκλιση και τη θεσμική καινοτομία στον ευρωπαϊκό χώρο. Μέσω αυτών των δράσεων, η κινητικότητα μετατρέπεται σε διακρατική εκπαιδευτική διπλωματία, ενισχύοντας τις σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των λαών και προωθώντας μια ενιαία εκπαιδευτική ταυτότητα σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Háhn, 2019; Norbäck, 2021).

3.4 Σύγκριση μεταξύ Ελλάδας – Γαλλίας – Γερμανίας

Η σύγκριση μεταξύ της Ελλάδας, της Γαλλίας και της Γερμανίας σχετικά με την ακαδημαϊκή κινητικότητα αναδεικνύει τόσο ομοιότητες όσο και διαφορές που προκύπτουν από τις ιδιαίτερες πολιτισμικές, πολιτικές και εκπαιδευτικές παραδόσεις κάθε χώρας. Ένα κοινό χαρακτηριστικό των τριών κρατών είναι η ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών οδηγιών και πολιτικών στο εθνικό τους πλαίσιο. Όλες οι χώρες ακολουθούν τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές της Διακήρυξης της Μπολόνια και συμμετέχουν ενεργά στο πρόγραμμα Erasmus+, επιδιώκοντας τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης, την αύξηση της κινητικότητας φοιτητών και καθηγητών, καθώς και την αναγνώριση προσόντων μέσω του συστήματος ECTS (Teichler, Ulrich, 2012; Blumenreich, 2016).

Ωστόσο, υπάρχουν διαφορές ως προς την έκταση και την ένταση εφαρμογής αυτών των πολιτικών. Η Γερμανία χαρακτηρίζεται από ένα ιδιαίτερα αναπτυγμένο σύστημα υποστήριξης της κινητικότητας, με ισχυρή χρηματοδότηση και οργανωτικές δομές, με κεντρικό ρόλο στον DAAD. Οι γερμανικές πολιτικές εστιάζουν στην προσέλκυση ταλέντων από το εξωτερικό και στην ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας. Η Γερμανία έχει επίσης υψηλό βαθμό

αποκέντρωσης, με τα πανεπιστήμια να απολαμβάνουν σημαντική αυτονομία στην ανάπτυξη διεθνών στρατηγικών συνεργασιών (Blumenreich, 2016).

Η Γαλλία, από την άλλη, έχει ισχυρότερο κεντρικό σχεδιασμό με πρωταγωνιστικό ρόλο του κράτους και του οργανισμού Campus France. Η γαλλική πολιτική επικεντρώνεται ιδιαίτερα στη διεθνή προβολή των πανεπιστημίων, στην προώθηση της γαλλικής γλώσσας και στη δημιουργία δικτύων συνεργασίας με γαλλόφωνες χώρες. Η πολιτική αυτή στοχεύει στην ενίσχυση της θέσης της Γαλλίας ως παγκόσμιου εκπαιδευτικού προορισμού, αξιοποιώντας εκτεταμένες διμερείς συμφωνίες και κοινά προγράμματα σπουδών (de Wit & Deca, 2020; France Diplomatie, 2015).

Η Ελλάδα, αντίθετα, αντιμετωπίζει διαφορετικούς περιορισμούς, κυρίως λόγω οικονομικών και διοικητικών δυσκολιών. Παρά τις προσπάθειες εναρμόνισης με τις ευρωπαϊκές πολιτικές και την πρόσφατη θέσπιση του Νόμου 4957/2022, η εφαρμογή των πολιτικών κινητικότητας είναι συχνά πιο αποσπασματική, εξαρτώμενη σε μεγάλο βαθμό από την πρωτοβουλία των ίδιων των ιδρυμάτων και των γραφείων διεθνών σχέσεων. Ωστόσο, οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις στοχεύουν στη βελτίωση της κατάστασης, με την ενίσχυση της χρηματοδότησης, την απλούστευση διαδικασιών αναγνώρισης σπουδών και την υποστήριξη κοινών πτυχίων (Ελληνική Δημοκρατία, 2022).

Ως καλές πρακτικές ξεχωρίζουν στη Γερμανία η αξιοποίηση εκτεταμένων δικτύων συνεργασίας και η ισχυρή σύνδεση της κινητικότητας με την έρευνα και την απασχολησιμότητα των αποφοίτων. Στη Γαλλία, η στοχευμένη προβολή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μέσω του Campus France και η ενίσχυση των γαλλόφωνων προγραμμάτων θεωρούνται ιδιαίτερα επιτυχημένες πρακτικές. Στην Ελλάδα, η δημιουργία διμερών μορφωτικών συμφωνιών και η δραστηριοποίηση του ΙΚΥ αποτελούν βασικά εργαλεία που έχουν συμβάλει στην προώθηση της κινητικότητας (de Wit & Deca, 2020; France Diplomatie, 2015; (Blumenreich, 2016).

Τρέχουσες προκλήσεις για τις τρεις χώρες είναι η αντιμετώπιση της ψηφιακής μετάβασης και των επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19, που επέβαλαν νέες μορφές εικονικής κινητικότητας. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει επιπλέον τις προκλήσεις της γραφειοκρατίας και της περιορισμένης χρηματοδότησης, ενώ η Γαλλία και η Γερμανία επιδιώκουν την ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και της προσβασιμότητας για φοιτητές από οικονομικά ασθενέστερα στρώματα. Παρά τις διαφοροποιήσεις, οι τρεις χώρες επιδιώκουν τη συνεχή βελτίωση των

πολιτικών κινητικότητας με γνώμονα την ενίσχυση της πολιτιστικής διπλωματίας και της διεθνούς συνεργασίας (Blumenreich, 2016).

Κεφάλαιο 4. Τρόποι Αντιμετώπισης του Φαινομένου – Προκλήσεις και Λύσεις

4.1 Οικονομικοί περιορισμοί και πόροι

Οι οικονομικοί περιορισμοί αποτελούν μία από τις βασικότερες προκλήσεις που επηρεάζουν την εφαρμογή και επέκταση των προγραμμάτων ακαδημαϊκής κινητικότητας στην Ευρώπη, ιδιαίτερα στην Ελλάδα, τη Γαλλία και τη Γερμανία. Αν και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναπτύξει προγράμματα χρηματοδότησης όπως το Erasmus+, τα οποία παρέχουν πόρους για μετακινήσεις φοιτητών και ακαδημαϊκών, οι εθνικοί προϋπολογισμοί και η διαχείριση των πόρων σε κάθε χώρα επηρεάζουν σημαντικά την πραγματική υλοποίηση της κινητικότητας (Blumenreich, 2016).

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει ιδιαίτερες δυσκολίες λόγω των περιορισμένων οικονομικών πόρων και της χρόνιας δημοσιονομικής στενότητας. Η μείωση των κρατικών επιχορηγήσεων προς τα πανεπιστήμια και η περιορισμένη πρόσβαση σε εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης συχνά οδηγούν σε περιορισμένη συμμετοχή σε προγράμματα κινητικότητας, καθώς οι φοιτητές καλούνται να καλύψουν μόνοι τους μέρος των εξόδων διαμονής και μετακίνησης. Μια αποτελεσματική λύση σε αυτό το πρόβλημα θα ήταν η αύξηση των κρατικών και ιδιωτικών υποτροφιών, η βελτίωση της διαχείρισης των ευρωπαϊκών κονδυλίων και η δημιουργία συνεργειών με τον ιδιωτικό τομέα για την εξασφάλιση πρόσθετων οικονομικών πόρων. Η ενίσχυση της διαφάνειας στην κατανομή κονδυλίων και η αύξηση της αποδοτικότητας στη διαχείριση πόρων από τα γραφεία διεθνών σχέσεων θα μπορούσαν επίσης να συνεισφέρουν στην αντιμετώπιση των οικονομικών περιορισμών (Háhn, 2019; Norbäck, 2021).

Η Γαλλία, παρά το σχετικά υψηλό επίπεδο κρατικής χρηματοδότησης, αντιμετωπίζει επίσης προκλήσεις που αφορούν τη χρηματοδότηση της διεθνοποίησης των πανεπιστημίων. Οι διαθέσιμοι πόροι συχνά δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών των συνεχώς αυξανόμενων αριθμών φοιτητών που ενδιαφέρονται για την κινητικότητα. Ως εκ τούτου, η γαλλική κυβέρνηση έχει προχωρήσει στην ενίσχυση της συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα και σε ενέργειες όπως η θέσπιση συμπληρωματικών υποτροφιών και οικονομικών ενισχύσεων από περιφέρειες ή δήμους, ώστε να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη συμμετοχή και κοινωνική ένταξη των φοιτητών που προέρχονται από λιγότερο ευνοημένα κοινωνικο-οικονομικά περιβάλλοντα (de Wit & Deca, 2020; France Diplomatie, 2015).

Στη Γερμανία, παρότι η οικονομική κατάσταση των πανεπιστημίων είναι καλύτερη συγκριτικά με την Ελλάδα και τη Γαλλία, υπάρχουν ακόμα ζητήματα που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα και την επάρκεια των πόρων, ιδιαίτερα όσον αφορά την υποστήριξη της διεθνούς κινητικότητας σε ευρεία κλίμακα. Η Γερμανία έχει αναπτύξει αποτελεσματικούς μηχανισμούς μέσω του DAAD, ο οποίος διαχειρίζεται σημαντικά ποσά υποτροφιών και χρηματοδοτήσεων, ωστόσο η αυξανόμενη ζήτηση απαιτεί πρόσθετες επενδύσεις. Η ενίσχυση των συνεργασιών με επιχειρήσεις, η προσέλκυση πόρων από χορηγίες και η δημιουργία κοινών προγραμμάτων με άλλα κράτη αποτελούν μερικές από τις λύσεις που προτείνονται για την αντιμετώπιση των οικονομικών περιορισμών (Blumenreich, 2016).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η καλύτερη αξιοποίηση και ορθολογική διαχείριση των διαθέσιμων πόρων μέσω του Erasmus+, καθώς και η αύξηση των προϋπολογισμών για την περίοδο 2021–2027, αποτελούν κρίσιμα βήματα για την υπέρβαση αυτών των περιορισμών. Συνολικά, η αντιμετώπιση των οικονομικών περιορισμών απαιτεί πολυεπίπεδες στρατηγικές και συνεργασίες μεταξύ κυβερνήσεων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ιδιωτικού τομέα, με έμφαση στη διαφάνεια, την αποδοτικότητα και τη βιωσιμότητα.

4.2 Γλωσσικοί και πολιτισμικοί φραγμοί

Οι γλωσσικοί και πολιτισμικοί φραγμοί αποτελούν έναν σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει την επιτυχία της ακαδημαϊκής κινητικότητας και τη διεπιστημονική συνεργασία μεταξύ Ελλάδας, Γαλλίας και Γερμανίας. Η κάθε χώρα διαθέτει ξεχωριστή γλωσσική και πολιτισμική κληρονομιά, που επηρεάζει τόσο τη συμμετοχή σε διεθνή προγράμματα όσο και την αποτελεσματική ενσωμάτωση των συμμετεχόντων σε διαφορετικά ακαδημαϊκά περιβάλλοντα. Στην Ελλάδα, η γλώσσα αποτελεί σημαντικό φραγμό, δεδομένου ότι η πλειονότητα των φοιτητών και των καθηγητών δεν έχει ως μητρική τη διεθνή αγγλική γλώσσα, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε δυσκολίες στην επικοινωνία και στην απόκτηση επαρκών γλωσσικών δεξιοτήτων για την επιτυχή συμμετοχή σε ανταλλαγές (Háhn, 2019; Norbäck, 2021).

Ένα παράδειγμα αποτελεί η ανάγκη για προετοιμασία και εκπαίδευση σε αγγλικές ή άλλες ξένες γλώσσες προτού συμμετάσχουν σε διεθνή προγράμματα, καθώς και η ανάγκη για παροχή επιπλέον υποστήριξης τόσο από τα ιδρύματα όσο και από το κράτος για την ενίσχυση της γλωσσικής κατάρτισης. Στην Γαλλία, παρά την υψηλή ποιότητα της γαλλικής εκπαίδευσης και την ισχυρή γλωσσική παράδοση, οι γλωσσικοί φραγμοί εμφανίζονται κυρίως στις διαφορές μεταξύ της γαλλικής και των ξένων γλωσσών που χρησιμοποιούνται στα προγράμματα

κινητικότητας. Ειδικότερα, παρόλο που η Γαλλία έχει επενδύσει σημαντικά σε διεθνείς προγράμματα και υποτροφίες, οι φοιτητές και οι ακαδημαϊκοί αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην απόκτηση της απαραίτητης γλωσσικής ευελιξίας για να προσαρμοστούν σε ένα πολυγλωσσικό περιβάλλον όπου η αγγλική συχνά χρησιμοποιείται ως *lingua franca* (κοινή γλώσσα). Παράλληλα, οι πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των παραδοσιακών αξιών της γαλλικής κουλτούρας και των αξιών που ενσωματώνονται σε διεθνή προγράμματα μπορεί να προκαλέσουν παρανοήσεις και να απαιτήσουν προσαρμογές στον τρόπο διδασκαλίας και μάθησης (de Wit & Deca, 2020; France Diplomatie, 2015).

Στη Γερμανία, οι γλωσσικοί φραγμοί είναι συνήθως λιγότερο έντονοι όσον αφορά την αγγλική γλώσσα, δεδομένου ότι η αγγλική χρήση είναι ευρέως διαδεδομένη στον ακαδημαϊκό χώρο και τα περισσότερα προγράμματα διεθνούς κινητικότητας διεξάγονται στα αγγλικά. Παρ' όλα αυτά, οι πολιτισμικές διαφορές που προκύπτουν από την γερμανική προσέγγιση στη μεθοδολογία και τον τρόπο επικοινωνίας μπορεί να δημιουργήσουν εμπόδια στην ομαλή συνεργασία. Με τα γερμανικά ιδρύματα συχνά απαιτείται αυστηρή τήρηση διαδικασιών και υψηλά πρότυπα επαγγελματισμού, κάτι που ενίοτε μπορεί να συγκρούεται με πιο ανεπίσημες μορφές επικοινωνίας σε άλλες χώρες. Η προσαρμογή των φοιτητών και του ακαδημαϊκού προσωπικού σε αυτές τις διαφορές απαιτεί χρόνο και ειδική εκπαίδευση, αλλά και αμοιβαία κατανόηση των πολιτισμικών παραδόσεων που καθορίζουν κάθε χώρα (Blumenreich, 2016).

Από την πλευρά των θεσμικών οργανισμών, η αντιμετώπιση των γλωσσικών και πολιτισμικών φραγμών απαιτεί συντονισμένες δράσεις που περιλαμβάνουν την παροχή εξειδικευμένων μαθημάτων γλωσσικής κατάρτισης, εργαστήρια διαπολιτισμικής επικοινωνίας και προγράμματα που προωθούν την ανταλλαγή πολιτισμικών εμπειριών. Μέσω τέτοιων πρωτοβουλιών, τα ιδρύματα μπορούν να μειώσουν τις δυσκολίες που προκύπτουν από τις γλωσσικές διαφορές και να δημιουργήσουν ένα πιο ενιαίο και ανοιχτό περιβάλλον μάθησης (Háhn, 2019; Norbäck, 2021). Συγκεκριμένα οι Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη (2015) προτείνουν τη δημιουργία κοινών πολιτιστικών εργαστηρίων όπου φοιτητές διαφορετικών χωρών αναπτύσσουν διαπολιτισμικές δεξιότητες σε συνεργατικά σχέδια (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, 2015).

Επίσης, η ενίσχυση των συνεργασιών μεταξύ των διαφόρων κρατών και η προώθηση κοινών πολιτισμικών δράσεων σε επίπεδο πανεπιστημιακών ιδρυμάτων συμβάλλουν στη διεύρυνση της κατανόησης και στην αντιμετώπιση των φραγμών που εμποδίζουν την αποτελεσματική κινητικότητα. Τέλος, η ευρωπαϊκή πολιτική υποστήριξης της κινητικότητας

μέσω προγραμμάτων όπως το Erasmus+ παρέχει πλατφόρμα για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, ενθαρρύνοντας τη διεπιστημονική συνεργασία και την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ φοιτητών και ακαδημαϊκών, γεγονός που οδηγεί σε μια βαθύτερη πολιτισμική συνείδηση και τη δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού χώρου μάθησης.

4.3 Γραφειοκρατικές διαδικασίες

Στη Γαλλία οι γραφειοκρατικές διαδικασίες που αφορούν την κινητικότητα περιλαμβάνουν την υποβολή αιτήσεων μέσω του οργανισμού Campus France, ο οποίος λειτουργεί ως ενδιάμεσος φορέας για τους διεθνείς φοιτητές και ακαδημαϊκούς που επιδιώκουν να σπουδάσουν ή να εργαστούν σε γαλλικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η διαδικασία ξεκινά με την υποβολή πλήρους φακέλου που περιλαμβάνει δικαιολογητικά όπως πτυχία, ακαδημαϊκά πιστοποιητικά και αποδεικτικά γλωσσικής επάρκειας, ενώ απαιτείται επίσης η συμπλήρωση ειδικών εντύπων που καθορίζονται από το Campus France. Οι αιτήσεις αξιολογούνται από ειδικές επιτροπές και η έγκριση μπορεί να καθυστερήσει λόγω των αυστηρών προτύπων και των πολλαπλών σταδίων ελέγχου που περιλαμβάνει η διαδικασία. Η ανάγκη για ανανεωμένη τεκμηρίωση και ορισμένες φορές η υποβολή επιπλέον στοιχείων για την επαλήθευση των ακαδημαϊκών προσόντων αποτελεί ένα συγκεκριμένο εμπόδιο που μπορεί να επιβαρύνει τους ενδιαφερόμενους (Háhn, 2019; Norbäck, 2021).

Στην Ελλάδα οι γραφειοκρατικές διαδικασίες χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό πολυπλοκότητας, λόγω του πλέγματος των υπάρχουσών διοικητικών και θεσμικών δομών. Παρά το γεγονός ότι η συμμετοχή σε προγράμματα κινητικότητας όπως το Erasmus+ έχει καταστεί συνήθης πρακτική, οι αιτήσεις συχνά απαιτούν την υποβολή πληθώρας εγγράφων που περιλαμβάνουν επίσημα ακαδημαϊκά δελτία, πιστοποιητικά γλωσσικών ικανοτήτων, συστατικές επιστολές και λεπτομερείς περιγραφές του εκπαιδευτικού προγράμματος. Οι διαδικασίες εγκρίσεων πραγματοποιούνται σε πολλαπλά επίπεδα τόσο στο επίπεδο του ιδρύματος όσο και του Υπουργείου Παιδείας, γεγονός που οδηγεί σε συχνές καθυστερήσεις και σε περιπτώσεις ασυνεπούς εφαρμογής των κανονισμών. Επιπρόσθετα, η έλλειψη ψηφιοποίησης και η μεταβλητή οργάνωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών στα δημόσια πανεπιστήμια ενίοτε δημιουργούν επιπρόσθετα εμπόδια που καθιστούν τη διαδικασία απαιτητική και χρονοβόρα (Πρόκου, 2019).

Στη Γερμανία οι γραφειοκρατικές διαδικασίες για την κινητικότητα χαρακτηρίζονται από αυστηρότητα και συστηματική οργάνωση, με στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας και της αναγνώρισης των ακαδημαϊκών προσόντων. Η διαδικασία υποβολής αιτήσεων μέσω του

DAAD και των πανεπιστημιακών γραφείων διεθνών σχέσεων απαιτεί την παροχή πλήρους φακέλου που περιλαμβάνει τα ακαδημαϊκά αρχεία, τις βιογραφικές σημειώσεις και συχνά και λεπτομερείς περιγραφές του ερευνητικού έργου ή του προγράμματος σπουδών. Οι διαδικασίες είναι πλήρως προσδιορισμένες, με σαφείς προθεσμίες και προκαθορισμένα κριτήρια αξιολόγησης, ωστόσο μπορεί να υπάρξει δυσκολία στην ολοκλήρωση των διαδικασιών λόγω της αυστηρής επιβολής των κανόνων και της απαιτούμενης τεκμηρίωσης. Η χρήση ηλεκτρονικών συστημάτων για την υποβολή και διαχείριση αιτήσεων είναι σε εξέλιξη, αλλά ορισμένα ιδρύματα παραμένουν παραδοσιακά στη διαχείριση των εγγράφων, κάτι που ενίοτε οδηγεί σε καθυστερήσεις και επιπλέον διοικητική επιβάρυνση (Blumenreich, 2016).

Σε όλες τις τρεις χώρες, η γραφειοκρατία αποτελεί ένα κρίσιμο ζήτημα που επηρεάζει την επιτυχία των προγραμμάτων κινητικότητας και απαιτεί συνεχή προσπάθεια για την απλούστευση και ψηφιοποίηση των διαδικασιών. Η μεταβίβαση από χειροκίνητες σε ηλεκτρονικές διαδικασίες και η καθιέρωση κοινών προτύπων σε επίπεδο ιδρυμάτων και κρατικών φορέων αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους των μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών, καθώς η αποτελεσματική διαχείριση των γραφειοκρατικών διαδικασιών θα μπορούσε να μειώσει το διοικητικό βάρος, να επιταχύνει τη διαδικασία εγκρίσεων και να ενισχύσει τη συμμετοχή των φοιτητών και ακαδημαϊκών σε διεθνείς ανταλλαγές. Οι προσπάθειες για την απλούστευση των διαδικασιών συμβαδίζουν με την ανάγκη για αυξημένη διαφάνεια και συνεπή εφαρμογή των κανονισμών, ώστε να διασφαλιστεί ότι όλοι οι ενδιαφερόμενοι, ανεξαρτήτως γεωγραφικής ή οργανωτικής θέσης, θα έχουν ίσες ευκαιρίες για συμμετοχή στα προγράμματα κινητικότητας (Barrett, 2016; European Commission (2017)).

4.4 Προτάσεις βελτίωσης και βιώσιμης ανάπτυξης των προγραμμάτων

Η βελτίωση και η βιώσιμη ανάπτυξη των προγραμμάτων κινητικότητας απαιτεί μια πολυδιάστατη προσέγγιση που συνδυάζει την υιοθέτηση καινοτόμων πρακτικών με την ενίσχυση των δομών των πανεπιστημίων και άλλων φορέων. Οι καλές πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί σε διάφορες χώρες μπορούν να αποτελέσουν υπόδειγμα για τη διεύρυνση της κινητικότητας και την ενίσχυση της ακαδημαϊκής και πολιτιστικής συνεργασίας. Μια βασική πρόταση είναι η ψηφιοποίηση και ο αυτοματοποιημένος σχεδιασμός των διαδικασιών υποβολής αιτήσεων και διαχείρισης των εγγράφων, έτσι ώστε να μειώνονται οι γραφειοκρατικές δυσκολίες και να επιταχύνεται η ανταπόκριση των ιδρυμάτων. Η υιοθέτηση ολοκληρωμένων ηλεκτρονικών πλατφορμών μπορεί να επιτρέψει στους ενδιαφερόμενους να παρακολουθούν την πορεία της αίτησής τους σε πραγματικό χρόνο, ενώ οι ηλεκτρονικές

βάσεις δεδομένων για την αναγνώριση πιστωτικών μονάδων και τίτλων σπουδών θα διευκολύνουν την αμοιβαία αναγνώριση και την ομαλή μεταφορά των σπουδών (Gabriels et al, 2020).

Παράλληλα, η προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσω της κινητικότητας μπορεί να ενισχυθεί με την ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης που στοχεύουν στην εκμάθηση ξένων γλωσσών και στη βελτίωση των διαπολιτισμικών δεξιοτήτων. Η δημιουργία εξειδικευμένων μαθημάτων ή εργαστηρίων που θα προσφέρονται πριν και μετά την κινητικότητα θα συμβάλει στην ελαχιστοποίηση των γλωσσικών και πολιτισμικών φραγμών, ενισχύοντας την προσαρμοστικότητα των φοιτητών και των ακαδημαϊκών. Επιπλέον, η ενσωμάτωση θεματικών σεμιναρίων και workshops(εργαστήρια) σχετικά με την πολιτιστική διπλωματία και τη διεθνή συνεργασία θα δημιουργήσει ένα πιο ολοκληρωμένο πλαίσιο για την ανταλλαγή εμπειριών και τη δημιουργία κοινών στόχων (Barrett, 2016; European Commission (2017).

Ο ρόλος των πανεπιστημίων και άλλων φορέων είναι καθοριστικός στην αναβάθμιση των προγραμμάτων κινητικότητας. Τα πανεπιστήμια πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την καθιέρωση γραφείων διεθνών σχέσεων που θα λειτουργούν ως κεντρικοί κόμβοι πληροφόρησης και υποστήριξης, παρέχοντας συμβουλές και καθοδήγηση στους φοιτητές και το διδακτικό προσωπικό. Η συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς και ερευνητικά κέντρα μπορεί να προσφέρει πρόσθετους πόρους και να διευρύνει τις ευκαιρίες για κινητικότητα, δημιουργώντας συνάψεις και κοινοπραξίες που θα ενισχύσουν την ανταλλαγή γνώσεων και τεχνολογίας. Επιπλέον, η ενεργή συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς και η προώθηση κοινών προγραμμάτων με άλλα πανεπιστήμια θα συμβάλουν στην ανάπτυξη ενός ευρύτερου δικτύου συνεργασίας, το οποίο θα ενισχύσει τη συλλογική δράση και την ανταγωνιστικότητα σε παγκόσμιο επίπεδο (Barrett, 2016; European Commission (2017).

Επίσης, είναι σημαντικό να ενθαρρύνονται οι πρωτοβουλίες που προωθούν την καινοτομία στα εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως η ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων και πλατφορμών που διευκολύνουν την εξ αποστάσεως μάθηση και συνεργασία. Η επένδυση σε τεχνολογικές υποδομές μπορεί να μειώσει τα κόστη μετακίνησης και να διευκολύνει την πρόσβαση σε ποιοτικά εκπαιδευτικά προγράμματα, ιδιαίτερα για όσους προέρχονται από οικονομικά λιγότερο ευνοημένες περιοχές. Επιπλέον, η δημιουργία συστημάτων αξιολόγησης και ανατροφοδότησης θα επιτρέψει στους φορείς να παρακολουθούν την αποτελεσματικότητα των

προγραμμάτων και να υιοθετούν προσαρμοστικές στρατηγικές βάσει των αναγκών των συμμετεχόντων (Barrett, 2016; European Commission (2017)).

Μέσω αυτών των προτάσεων, επιδιώκεται η μετατροπή των προγραμμάτων κινητικότητας σε ένα βιώσιμο και δυναμικό εργαλείο που όχι μόνο ενισχύει την ακαδημαϊκή ανταλλαγή, αλλά και προάγει την πολιτιστική διπλωματία και την κοινωνική συνοχή. Η συνεχιζόμενη αναβάθμιση και βελτίωση των διαδικασιών, σε συνδυασμό με τη στρατηγική συνεργασία μεταξύ των διαφόρων φορέων, αποτελεί το κλειδί για τη δημιουργία ενός ισχυρού, ευέλικτου και προσαρμοστικού ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο 5. Ευρωπαϊκή Διάσταση του Θέματος

5.1 Η κινητικότητα ως μέσο προώθησης της ευρωπαϊκής ταυτότητας

Η κινητικότητα στην ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς μηχανισμούς για την προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας καθώς συνδυάζει την ανταλλαγή γνώσεων, την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων και την ενίσχυση της αλληλεγγύης μεταξύ των χωρών της Ένωσης. Η κινητικότητα όχι μόνο επιτρέπει στους φοιτητές και τους ακαδημαϊκούς να αποκτήσουν μια πιο διεθνή προοπτική αλλά και να αναπτύξουν μια κοινή ευρωπαϊκή κουλτούρα, βασισμένη στην ανταλλαγή εμπειριών και στην κατανόηση των διαφορετικών πολιτισμικών παραδόσεων. Μέσω προγραμμάτων όπως το Erasmus+ δημιουργείται ένα πλούσιο πεδίο αλληλεπίδρασης μεταξύ διαφόρων πολιτισμικών, γλωσσικών και εκπαιδευτικών περιβαλλόντων, το οποίο συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας ενοποιημένης ευρωπαϊκής ταυτότητας και ενισχύει την ιδέα της ενότητας και της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών (New Horizons IV PREVIEW, 2018; Rugge, 2017).

Οι φοιτητές που συμμετέχουν σε προγράμματα κινητικότητας βιώνουν την καθημερινή επαφή με διαφορετικούς τρόπους ζωής, αξίες και προσεγγίσεις στη μάθηση, γεγονός που διαμορφώνει μια κοινή ευρωπαϊκή συνείδηση και δημιουργεί γέφυρες επικοινωνίας μεταξύ διαφορετικών λαών. Αυτή η ανταλλαγή δεν περιορίζεται μόνο στο ακαδημαϊκό πεδίο αλλά επεκτείνεται και στην κοινωνική, πολιτιστική και επαγγελματική σφαίρα, προωθώντας την ιδέα ότι οι Ευρωπαίοι πολίτες μοιράζονται κοινές αξίες, όπως η δημοκρατία, η ελευθερία και το δικαίωμα στην εκπαίδευση (New Horizons IV PREVIEW, 2018; Rugge, 2017).

Η κινητικότητα ενισχύει την αίσθηση του «εμείς» σε αντίθεση με το «εμείς και αυτοί» καθώς οι συμμετέχοντες αποκτούν εμπειρίες που τους διδάσκουν την αξία της διαφορετικότητας και της συνύπαρξης. Η διαπολιτισμική επαφή μέσα από τα προγράμματα ανταλλαγής συμβάλλει στη διάδοση κοινών ευρωπαϊκών αξιών και στη δημιουργία μιας ενιαίας εκπαιδευτικής κοινότητας, όπου οι ιδέες και οι πρακτικές μεταφέρονται και υιοθετούνται από διάφορα ιδρύματα και χώρες. Επιπρόσθετα, η κινητικότητα λειτουργεί και ως μέσο κοινωνικής ενσωμάτωσης, δίνοντας στους νέους την ευκαιρία να αντιληφθούν τη σημασία της συνεργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο και να αναπτύξουν μια πιο ολιστική αντίληψη για τις διεθνείς σχέσεις (New Horizons IV PREVIEW, 2018; Rugge, 2017).

Η αποτελεσματική προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω της κινητικότητας απαιτεί την υποστήριξη τόσο των εθνικών κυβερνήσεων όσο και των ευρωπαϊκών θεσμών, μέσω της

ενίσχυσης χρηματοδοτικών μηχανισμών, της απλούστευσης των διαδικασιών συμμετοχής και της ανάπτυξης ψηφιακών πλατφορμών που διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών και την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων. Η επένδυση σε προγράμματα κατάρτισης και η δημιουργία θεσμικών δομών που προωθούν τη συνεργασία μεταξύ πανεπιστημιακών ιδρυμάτων είναι κρίσιμες για την επιτυχία αυτών των πρωτοβουλιών (Norbäck, 2021; Stamelos & Aggelopoulos, 2017).

Συνολικά, η κινητικότητα αναδεικνύεται ως ένας ζωτικός παράγοντας που, μέσω της ανταλλαγής εμπειριών και της ανάπτυξης κοινών αξιών, συμβάλλει στην οικοδόμηση ενός κοινού ευρωπαϊκού χώρου μάθησης και κοινωνικής αλληλεγγύης. Αυτή η διαδικασία όχι μόνο ενισχύει τις ακαδημαϊκές και επαγγελματικές προοπτικές των συμμετεχόντων, αλλά και διαμορφώνει τη βάση για μια πιο συνεκτική και ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή ταυτότητα, απαραίτητη για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

5.2 Σύνδεση με την πολιτιστική διπλωματία

Η σύνδεση της κινητικότητας με την πολιτιστική διπλωματία αποτελεί έναν κρίσιμο πυλώνα για την ενίσχυση των κοινών ευρωπαϊκών πολιτισμικών αξιών και την ανάπτυξη διπλωματικών οφελών μέσω της χρήσης της ήπιας ισχύος και των εκπαιδευτικών ανταλλαγών. Η διαδικασία της κινητικότητας δημιουργεί ένα δυναμικό περιβάλλον στο οποίο οι συμμετέχοντες, είτε πρόκειται για φοιτητές είτε για ακαδημαϊκό προσωπικό, αποκτούν όχι μόνο γνώσεις αλλά και εμπειρίες που συμβάλλουν στην καλλιέργεια κοινών αξιών, όπως η δημοκρατία, ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και η ανοιχτή επικοινωνία μεταξύ των λαών της Ευρώπης. Μέσω της συμμετοχής τους σε προγράμματα ανταλλαγής, οι πολίτες έχουν την ευκαιρία να βιώσουν σε πρώτο χέρι τις πολιτισμικές παραδόσεις, τις γλωσσικές ποικιλομορφίες και τις εκπαιδευτικές μεθόδους των άλλων χωρών, γεγονός που ενισχύει την αμοιβαία κατανόηση και δημιουργεί ένα πλαίσιο για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνοχής (Norbäck, 2021; Stamelos & Aggelopoulos, 2017).

Η πολιτιστική διπλωματία, ως εργαλείο ήπιας ισχύος, στηρίζεται στην ικανότητα μιας χώρας να επηρεάζει άλλες μέσα από τη διάδοση θετικών πολιτισμικών αξιών και την ανάδειξη του μοντέλου της εκπαίδευσής της. Όταν οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές γίνονται με συστηματικό τρόπο, δημιουργούνται γέφυρες επικοινωνίας που επιτρέπουν τη μεταφορά ιδεών και πρακτικών από ένα σύστημα σε άλλο, ενισχύοντας έτσι την εικόνα και τη φήμη των χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο. Μέσω αυτών των διαδικασιών, η κινητικότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη της ήπιας ισχύος, καθώς οι αξίες που προβάλλονται δεν επιβάλλονται με δύναμη

αλλά κερδίζουν την εμπιστοσύνη και τον σεβασμό των άλλων, δημιουργώντας ένα θετικό κλίμα συνεργασίας και διπλωματικής επιρροής (Norbäck, 2021; Stamelos & Aggelopoulos, 2017).

Οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές αποτελούν ουσιαστικό παράγοντα στην προώθηση αυτών των πολιτιστικών αξιών, καθώς επιτρέπουν τη συνύπαρξη διαφόρων πολιτισμών στο ακαδημαϊκό περιβάλλον και διευκολύνουν την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών. Οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να εξερευνήσουν διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα, να αποκτήσουν γλωσσικές δεξιότητες και να κατανοήσουν βαθύτερα τις πολιτισμικές τους ρίζες, γεγονός που συμβάλλει στην οικοδόμηση μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας (Norbäck, 2021; Stamelos & Aggelopoulos, 2017). Το αποτέλεσμα είναι μια αυξημένη αντίληψη για τις κοινές αξίες που μοιράζονται οι ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και μια ενίσχυση της αίσθησης της ενότητας και της αλληλεγγύης σε ένα πολύπλοκο παγκόσμιο περιβάλλον.

Παράλληλα, οι διπλωματικές δράσεις που συνοδεύουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα κινητικότητας συμβάλλουν στην ανάπτυξη στρατηγικών σχέσεων μεταξύ των χωρών. Μέσω της ανταλλαγής φοιτητών, καθηγητών και ερευνητών, δημιουργούνται πολύτιμα δίκτυα που ενισχύουν τις διπλωματικές σχέσεις και προάγουν τη συνεργασία σε διάφορους τομείς, από την έρευνα και την καινοτομία μέχρι την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτιστική ανταλλαγή. Η ένταξη των εκπαιδευτικών ανταλλαγών στο ευρύτερο πλαίσιο της πολιτιστικής διπλωματίας επιτρέπει στις χώρες να προβάλλουν το πολιτισμικό τους αποτύπωμα, να ενισχύουν την εικόνα τους στο εξωτερικό και να κερδίζουν στρατηγική επιρροή μέσω της ήπιας ισχύος (Middlehurst, 2015).

5.3 Κοινωνικές και πολιτικές επιδράσεις

Η κινητικότητα στην ανώτατη εκπαίδευση έχει σημαντικές κοινωνικές και πολιτικές επιδράσεις, οι οποίες διαμορφώνουν το προφίλ των φοιτητών, των ακαδημαϊκών και των ιδρυμάτων, ενώ παράλληλα επηρεάζουν την ενσωμάτωση των αλλοδαπών φοιτητών και τη διαμόρφωση της πολιτικής αλληλεπίδρασης. Η συμμετοχή σε διεθνή προγράμματα ανταλλαγής προσφέρει στους φοιτητές την ευκαιρία να αποκτήσουν πολύτιμες εμπειρίες, να διευρύνουν τους ορίζοντές τους και να αναπτύξουν διαπολιτισμικές δεξιότητες, στοιχεία που τους καθιστούν πιο ανταγωνιστικούς στην παγκόσμια αγορά εργασίας. Μέσω της επαφής με διαφορετικούς πολιτισμούς και εκπαιδευτικά συστήματα, οι φοιτητές αποκτούν μια ολιστική κατανόηση της πολυμορφίας και της συνεργασίας, γεγονός που συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Παράλληλα, οι ακαδημαϊκοί που συμμετέχουν σε

προγράμματα κινητικότητας επωφελούνται από τη δυνατότητα να ανταλλάξουν ερευνητικές ιδέες, να δημιουργήσουν διασυνοριακά ερευνητικά δίκτυα και να ενισχύσουν τη συνεργασία με συναδέλφους από άλλες χώρες. Η εμπειρία της διεθνούς συνεργασίας όχι μόνο εμπλουτίζει το επιστημονικό τους έργο, αλλά τους προσφέρει και νέες προοπτικές για την ανάπτυξη καινοτόμων εκπαιδευτικών μεθόδων και πρακτικών, ενισχύοντας έτσι το κύρος και την ποιότητα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τους (Kizlari & Fouseki, 2018; Pais & Costa, 2020).

Τα πανεπιστήμια που συμμετέχουν σε διεθνείς ανταλλαγές βιώνουν έναν αντίκτυπο τόσο στις εσωτερικές τους δομές όσο και στην εξωτερική τους προβολή. Η διεθνής συνεργασία οδηγεί σε μια δυναμική αναμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όπου υιοθετούνται νέες μεθοδολογίες και καινοτόμες τεχνολογίες που προσαρμόζονται στις ανάγκες της παγκόσμιας αγοράς. Τα ιδρύματα που διαχειρίζονται επιτυχώς την κινητικότητα αποκτούν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, δημιουργώντας ευκαιρίες για κοινές ερευνητικές πρωτοβουλίες, διπλά πτυχία και συνεργασίες που διευρύνουν το δίκτυο επαφών τους σε διεθνές επίπεδο (Middlehurst, 2015). Επιπλέον, η ενσωμάτωση των αλλοδαπών φοιτητών είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη μιας πολυπολιτισμικής κοινότητας εντός των πανεπιστημίων, που προάγει την ανταλλαγή πολιτισμικών αξιών και ενισχύει την κοινωνική συνοχή. Μέσω της υποδοχής φοιτητών από διάφορες χώρες, τα ιδρύματα ενισχύουν τη διεθνή τους παρουσία και δημιουργούν ένα περιβάλλον αμοιβαίου σεβασμού και συνεργασίας, το οποίο συμβάλλει θετικά στην ευρύτερη πολιτική αλληλεπίδραση.

Η πολιτική διάσταση της κινητικότητας αναδεικνύεται και μέσα από τη χρήση της ως μέσου ήπιας ισχύος, όπου οι πολιτισμικές ανταλλαγές λειτουργούν ως εργαλεία διπλωματίας που προωθούν την εικόνα και την επιρροή των κρατών. Μέσω των εκπαιδευτικών ανταλλαγών, οι χώρες προβάλλουν τις πολιτιστικές τους παραδόσεις, ενισχύοντας την αμοιβαία κατανόηση και τη συνεργασία, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε ευρύτερες διπλωματικές πρωτοβουλίες. Σε αυτό το πλαίσιο, η κινητικότητα γίνεται ένας μηχανισμός που μετατρέπει την εκπαίδευση σε μέσο επίτευξης πολιτικών στόχων, δημιουργώντας δεσμούς εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης μεταξύ των λαών (Kizlari & Fouseki, 2018; Pais & Costa, 2020).

Η ενσωμάτωση και η συνεργασία με τους αλλοδαπούς φοιτητές, μέσω της δημιουργίας κοινών προγραμμάτων και ακαδημαϊκών δικτύων, επιδρά άμεσα στη διαμόρφωση της πολιτικής αλληλεπίδρασης, καθώς οι νέοι πολίτες αποκτούν μια πιο διεθνή και ανοικτή προσέγγιση στις κοινωνικές και πολιτικές προκλήσεις. Μέσα από αυτές τις διαδικασίες, η

κινητικότητα στηρίζεται ως θεμέλιος λίθος για την προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας και την καλλιέργεια κοινών αξιών, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ανάπτυξη ενός ενοποιημένου και κοινωνικά συνολικού ευρωπαϊκού χώρου (Háhn, 2019; Kizlari & Fouseki, 2018; Pais & Costa, 2020).

5.4 Προκλήσεις και μελλοντικές τάσεις

Οι προκλήσεις και οι μελλοντικές τάσεις στον τομέα της εκπαιδευτικής κινητικότητας και της πολιτιστικής διπλωματίας θέτουν σοβαρά ερωτήματα για την οργάνωση, τη χρηματοδότηση και την αποτελεσματική εφαρμογή των διεθνών προγραμμάτων. Η ανάγκη για μια πιο απλοποιημένη και διαφανή διαδικασία είναι πλέον επιτακτική, καθώς οι υπάρχουσες γραφειοκρατικές διαδικασίες αποδεικνύονται συχνά βαριές και χρονικά απαιτητικές, επηρεάζοντας αρνητικά τόσο τους φοιτητές όσο και τα ακαδημαϊκά στελέχη. Ενώ η ψηφιοποίηση των διαδικασιών αποτελεί μια σημαντική τάση, η πλήρης μετάβαση σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες απαιτεί περαιτέρω επενδύσεις και συντονισμό μεταξύ των διαφόρων φορέων, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι οργανισμοί πρέπει να δημιουργήσουν κοινά πρότυπα και να υιοθετήσουν τεχνολογικές λύσεις που θα επιτρέψουν την αυτοματοποίηση των αιτήσεων, την παρακολούθηση της προόδου των διαδικασιών και τη μείωση του διοικητικού φόρτου (Háhn, 2019; Norbäck, 2021).

Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα είναι η χρηματοδότηση των προγραμμάτων κινητικότητας, καθώς οι περιορισμένοι κρατικοί πόροι σε ορισμένες χώρες, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ζήτηση, δημιουργούν εμπόδια στην ευρεία συμμετοχή. Η ενίσχυση των ευρωπαϊκών κονδυλίων, σε συνδυασμό με νέες μορφές συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα, μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία πρόσθετων πόρων και στη μείωση των οικονομικών φραγμών που αντιμετωπίζουν οι ενδιαφερόμενοι. Η κοινωνική ένταξη, ιδιαίτερα για φοιτητές με λιγότερες ευκαιρίες, αποτελεί κρίσιμο παράγοντα, καθώς η οικονομική πρόσβαση στις ευκαιρίες κινητικότητας πρέπει να διασφαλιστεί μέσω επιχορηγήσεων και υποτροφιών (Háhn, 2019; Kizlari & Fouseki, 2018; Pais & Costa, 2020).

Παράλληλα, οι πολιτισμικές και γλωσσικές διαφορές παραμένουν σημαντικά εμπόδια που επηρεάζουν την ομαλή ενσωμάτωση των συμμετεχόντων. Η ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης σε ξένες γλώσσες και διαπολιτισμικής επικοινωνίας μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των φραγμών αυτών, διευκολύνοντας τη μετάβαση των φοιτητών σε διαφορετικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και προάγοντας την αμοιβαία κατανόηση (Háhn, 2019; Norbäck, 2021).

Οι μελλοντικές τάσεις δείχνουν μια αυξανόμενη ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων και πλατφορμών για την υλοποίηση των προγραμμάτων κινητικότητας, όπου οι εικονικές ανταλλαγές και η εξ αποστάσεως μάθηση θα συμπληρώνουν τις παραδοσιακές μορφές μετακίνησης. Η υιοθέτηση τέτοιων καινοτόμων προσεγγίσεων θα μειώσει τα κόστη, θα διευκολύνει την πρόσβαση και θα επιτρέψει τη συμμετοχή μεγαλύτερου αριθμού φοιτητών και ακαδημαϊκών, ανεξαρτήτως γεωγραφικών περιοχών. Η διασύνδεση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων μέσω ψηφιακών δικτύων θα επιτρέψει την ανταλλαγή πληροφοριών και την ανάπτυξη κοινών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, δημιουργώντας ένα δυναμικό και ευέλικτο ευρωπαϊκό οικοσύστημα (Háhn, 2019; Kizlari & Fouseki, 2018; Pais & Costa, 2020).

Επιπλέον, οι φορείς διαχείρισης των προγραμμάτων κινητικότητας καλούνται να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της παγκόσμιας οικονομίας και της τεχνολογίας, επενδύοντας στην ανάπτυξη νέων μοντέλων χρηματοδότησης και συνεργασίας. Η συμμετοχή των κυβερνήσεων, των πανεπιστημίων και του ιδιωτικού τομέα είναι απαραίτητη για την υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου που θα επιτρέπει τη βιώσιμη ανάπτυξη της κινητικότητας, ενώ παράλληλα θα προάγει την πολιτιστική διπλωματία και θα ενισχύει την ευρωπαϊκή συνοχή (Háhn, 2019; Norbäck, 2021). Μέσω της συντονισμένης δράσης και της καινοτομίας, οι προκλήσεις που θέτουν οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι οικονομικοί περιορισμοί και οι πολιτισμικοί φραγμοί μπορούν να μετατραπούν σε ευκαιρίες για τη δημιουργία ενός πιο ανοιχτού, συνεργατικού και διαδραστικού ευρωπαϊκού χώρου, όπου η κινητικότητα λειτουργεί ως μέσο ενίσχυσης της ακαδημαϊκής και πολιτιστικής ανταλλαγής.

Πίνακας 1. Προκλήσεις και Προτάσεις Βελτίωσης των Προγραμμάτων Κινητικότητας.

Θέμα	Κύριες Προκλήσεις	Καλές Πρακτικές / Παραδείγματα	Προτάσεις Βελτίωσης / Λύσεις
Οικονομικοί Περιορισμοί και Πόροι	<ul style="list-style-type: none"> - Περιορισμένη χρηματοδότηση - Μειωμένοι κρατικοί πόροι - Ανεπαρκής οικονομικός συντονισμός - Αυξανόμενη ζήτηση που ξεπερνά 	<ul style="list-style-type: none"> - Χρήση ευρωπαϊκών κονδυλίων (π.χ., Erasmus+) - Συνεργασίες με τον ιδιωτικό τομέα - Διμερείς μορφωτικές συμφωνίες που 	<ul style="list-style-type: none"> - Αύξηση κρατικών και ιδιωτικών επενδύσεων - Βελτίωση διαχείρισης και κατανομής κονδυλίων

	τους διαθέσιμους πόρους	επιτρέπουν την ανταλλαγή πόρων	- Ψηφιοποίηση των διαδικασιών χρηματοδότησης - Δημιουργία επιχορηγήσεων για ευάλωτες ομάδες
Γλωσσικοί και Πολιτισμικοί Φραγμοί	- Διαφορές σε γλωσσικές δεξιότητες μεταξύ των συμμετεχόντων - Πολιτισμικές ανισότητες που επηρεάζουν την ενσωμάτωση - Έλλειψη επαρκούς προετοιμασίας σε ξένες γλώσσες - Δυσκολίες στην προσαρμογή σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	- Εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης για ξένες γλώσσες - Σεμινάρια και εργαστήρια διαπολιτισμικής επικοινωνίας - Ανταλλαγή εμπειριών μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων	- Ενίσχυση μαθημάτων ξένων γλωσσών - Δημιουργία προγραμμάτων ανταλλαγής εμπειριών που εστιάζουν στη διαπολιτισμική επικοινωνία - Υιοθέτηση ψηφιακών εργαλείων μάθησης που προωθούν την αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών
Γραφειοκρατικές Διαδικασίες	- Πολυπλοκότητα στη συμπλήρωση αιτήσεων και υποβολή εγγράφων - Καθυστερήσεις λόγω πολλαπλών σταδίων ελέγχου - Δυσκολίες στον συντονισμό μεταξύ	- Ψηφιοποίηση αιτήσεων μέσω ολοκληρωμένων ηλεκτρονικών πλατφορμών - Εφαρμογή κοινών προτύπων διαχείρισης	- Αυτοματοποίηση και απλούστευση των διαδικασιών - Καθιέρωση κοινών προτύπων και οδηγιών μεταξύ ιδρυμάτων και κρατικών φορέων

	<p>διαφόρων φορέων και ιδρυμάτων</p> <ul style="list-style-type: none"> - Έλλειψη σαφών κατευθυντήριων γραμμών και συνεπής εφαρμογής των διαδικασιών 	<p>εγγράφων σε διάφορα ιδρύματα</p> <ul style="list-style-type: none"> - Επιτυχημένες πρωτοβουλίες σε ορισμένα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια που μειώνουν το διοικητικό φόρτο 	<ul style="list-style-type: none"> - Ενίσχυση της διαφάνειας και της επικοινωνίας μεταξύ των διαχειριστικών τμημάτων - Ανάπτυξη συστημάτων ηλεκτρονικής παρακολούθησης της προόδου των αιτήσεων
<p>Διακρατικές Συμφωνίες και Ευρωπαϊκή Διάσταση</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Διαφορές στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα που δημιουργούν ασυμφωνίες - Έλλειψη ενιαίων προτύπων και συντονισμένων πολιτικών κινητικότητας - Προκλήσεις στην αναγνώριση τίτλων και πιστωτικών μονάδων μεταξύ διαφορετικών χωρών - Περιορισμοί στις διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες λόγω πολιτικών και θεσμικών διαφορών 	<ul style="list-style-type: none"> - Ενεργή συμμετοχή σε προγράμματα όπως το Erasmus+ - Δραστηριοποίηση φορέων όπως ο DAAD στη Γερμανία και το Campus France στη Γαλλία - Συμμετοχή σε διακρατικές συμφωνίες και κοινές πρωτοβουλίες που ενισχύουν την κινητικότητα 	<ul style="list-style-type: none"> - Ενίσχυση της εναρμόνισης πολιτικών κινητικότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο - Ανάπτυξη κοινών συμφωνιών και προτύπων αναγνώρισης σπουδών και τίτλων - Βελτίωση των μηχανισμών χρηματοδότησης και διαχείρισης - Συνεργασία μεταξύ κρατικών και ιδιωτικών φορέων για τη διεύρυνση του ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης

<p>Προτάσεις Βελτίωσης Βιώσιμης Ανάπτυξης</p>	<p>και</p> <ul style="list-style-type: none"> - Διοικητικά εμπόδια και ασυνέπειες στις διαδικασίες - Περιορισμένη χρηματοδότηση και ανάγκη για συνεχή αναπροσαρμογή των πολιτικών - Έλλειψη συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και του ιδιωτικού τομέα - Ανάγκη για ενίσχυση της ψηφιακής μετάβασης και των καινοτόμων τεχνολογιών 	<ul style="list-style-type: none"> - Ψηφιοποίηση των διαδικασιών και χρήση ολοκληρωμένων ηλεκτρονικών πλατφορμών - Επιτυχημένες πρωτοβουλίες σε χώρες όπως η Γερμανία και η Γαλλία για την ενίσχυση της κινητικότητας - Συνεργασίες μεταξύ πανεπιστημίων, ιδιωτικών φορέων και κρατικών οργανισμών που έχουν οδηγήσει σε αύξηση των ευκαιριών κινητικότητας 	<ul style="list-style-type: none"> - Ανάπτυξη ψηφιακών εργαλείων και πλατφορμών για αυτοματοποίηση διαδικασιών - Ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ πανεπιστημίων και ιδιωτικού τομέα για τη διεύρυνση των οικονομικών πόρων - Δημιουργία συστημάτων αξιολόγησης και ανατροφοδότησης - Προώθηση κοινών πολιτικών δράσεων και εθνικών στρατηγικών για βιώσιμη ανάπτυξη της κινητικότητας
---	--	--	--

Κεφάλαιο 6: Διαχρονική Ανάλυση του Θέματος με Χρήση Πινάκων

6.1 Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων

Η συλλογή και η επεξεργασία δεδομένων για τη διαχρονική ανάλυση του θέματος αποτελούν κρίσιμα βήματα για την κατανόηση των τάσεων και της εξέλιξης της κινητικότητας στην ανώτατη εκπαίδευση σε διαχρονικό επίπεδο. Η συλλογή των δεδομένων βασίζεται κυρίως σε πηγές στατιστικών στοιχείων που προέρχονται από ευρωπαϊκά όργανα και εθνικούς φορείς, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο ΟΟΣΑ, τα εθνικά στατιστικά γραφεία και οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πληροφορίες αυτές καλύπτουν ευρύ φάσμα μεταβλητών όπως ο αριθμός των συμμετεχόντων σε προγράμματα κινητικότητας, το ύψος των δαπανών, οι επιδόσεις των φοιτητών και οι επιπτώσεις στην απασχολησιμότητα, επιτρέποντας μια ολοκληρωμένη εικόνα της πραγματικότητας με βάση αντικειμενικά δεδομένα. Η χρήση αξιόπιστων και ενημερωμένων πηγών είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της ακρίβειας των ευρημάτων, δεδομένου ότι η συγκέντρωση των δεδομένων πραγματοποιείται τόσο σε επίπεδο πανεπιστημιακών ιδρυμάτων όσο και σε ευρύτερο εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η διαδικασία επεξεργασίας των δεδομένων περιλαμβάνει αρχικά την οργάνωση και κατηγοριοποίηση των στατιστικών στοιχείων, ώστε να δημιουργηθούν πίνακες που απεικονίζουν την εξέλιξη της κινητικότητας με βάση διάφορα κριτήρια όπως χρονική περίοδος, γεωγραφική περιοχή και ειδικότητα σπουδών. Η συγκέντρωση δεδομένων από διαφορετικές χρονικές περιόδους επιτρέπει την ανάλυση των μεταβολών για τα τελευταία 10 έως 20 χρόνια, φέρνοντας στο φως τις μακροπρόθεσμες τάσεις και τα κενά στην εφαρμογή των προγραμμάτων ανταλλαγής. Οι πίνακες που δημιουργούνται είναι χρήσιμοι για την οπτικοποίηση των δεδομένων και επιτρέπουν τη σύγκριση μεταξύ διαφορετικών περιόδων, επισημαίνοντας παράλληλα σημαντικές αλλαγές στην πολιτική κινητικότητας και στις εκπαιδευτικές στρατηγικές των χωρών (de Wit & Deca, 2020; de Wit, 2023).

Για παράδειγμα, μέσω των πινάκων διαφαίνεται η αύξηση του αριθμού των συμμετεχόντων σε προγράμματα κινητικότητας μετά την εισαγωγή του Erasmus και την υιοθέτηση της Διακήρυξης της Μπολόνια το 1999, καθώς και οι μεταβολές που παρατηρούνται μετά από σημαντικές οικονομικές κρίσεις ή την επέκταση του προγράμματος σε νέες χώρες. Μέσα από την ανάλυση αυτών των δεδομένων γίνεται σαφές ότι οι στρατηγικές που ακολουθούνται για την ενίσχυση της κινητικότητας εξελίσσονται δυναμικά, ανταποκρινόμενες στις μεταβαλλόμενες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες (Teichler, Ulrich, 2012).

Επιπλέον, τα δεδομένα που συλλέγονται μέσω εθνικών στατιστικών υπηρεσιών και ευρωπαϊκών οργανισμών παρέχουν τη δυνατότητα για μια συγκριτική ανάλυση μεταξύ των χωρών, επιτρέποντας την αξιολόγηση του ρόλου των διαφορετικών πολιτικών και των θεσμικών μηχανισμών στην προώθηση της κινητικότητας. Σημαντικό είναι επίσης να ενσωματωθούν δεδομένα για την ποιοτική εκτίμηση των αποτελεσμάτων, μέσω ανάλυσης ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων, που συμπληρώνουν τις ποσοτικές μετρήσεις και δίνουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της επίδρασης των προγραμμάτων (de Wit & Deca, 2020; de Wit, 2023).

Η οπτική αναπαράσταση των δεδομένων μέσω πινάκων διευκολύνει τους ερευνητές να εντοπίσουν τάσεις, μοτίβα και εξαιρετικά περιστατικά, ενώ παράλληλα παρέχει τη βάση για την ανάλυση των παραγόντων που επηρεάζουν την επιτυχία ή την αποτυχία των προγραμμάτων κινητικότητας. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, η διαχρονική ανάλυση επιτρέπει τη σύγκριση των μεταβολών και των επιπτώσεων σε βάθος χρόνου, συμβάλλοντας στη χάραξη πιο στοχευμένων και αποτελεσματικών πολιτικών που θα διασφαλίσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη της κινητικότητας στην ανώτατη εκπαίδευση (Croce & Ghignoni, 2024; de Wit & Deca, 2020; de Wit, 2023). Μέσω της συνεχούς ενημέρωσης και αξιολόγησης των δεδομένων, τα ιδρύματα και οι πολιτικοί φορείς μπορούν να εντοπίσουν τις ανάγκες αναβάθμισης και να προσαρμόσουν τις στρατηγικές τους στις νέες προκλήσεις, δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου η εκπαιδευτική κινητικότητα θα παραμένει δυναμική και προσαρμοστική στις εξελίξεις της παγκόσμιας και ευρωπαϊκής κοινωνίας.

6.2 Παρουσίαση πινάκων

Πίνακας 2. Είδη Δράσεων Κινητικότητας και Δραστηριοτήτων

Κατηγορία Δράσης	Περιγραφή	Παραδείγματα Δραστηριοτήτων
Φοιτητική Κινητικότητα	Υποστηρίζει τη μετακίνηση φοιτητών σε εκπαιδευτικά ιδρύματα σε άλλο κράτος, ώστε να ενσωματώσουν νέες μεθοδολογίες και πολιτισμικές εμπειρίες	Σπουδές στο εξωτερικό, πρακτική άσκηση σε επιχειρήσεις, ερευνητικά ιδρύματα ή εργαστήρια, συνδυασμός σπουδών και πρακτικής άσκησης

Κινητικότητα Προσωπικού	Σχετίζεται με την επαγγελματική ανάπτυξη του διδακτικού και διοικητικού προσωπικού μέσω συμμετοχής σε διεθνείς δραστηριότητες	Διεθνή προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης, διδασκαλία και εκπαίδευση σε ξένα εκπαιδευτικά ιδρύματα, job shadowing και παρακολούθηση εκπαιδευτικών σεμιναρίων
Blended Mobility (Μικτή Κινητικότητα)	Συνδυασμός φυσικής κινητικότητας με ψηφιακές/εικονικές δραστηριότητες για πιο ευέλικτη και ολοκληρωμένη εμπειρία	Συμμετοχή σε blended intensive προγράμματα, ψηφιακές πλατφόρμες συνεργασίας, online μαθήματα σε συνδυασμό με φυσικές μετακινήσεις

Ο πίνακας για τις επιλέξιμες δραστηριότητες και τους οργανισμούς αναδεικνύει τα είδη κινητικότητας για φοιτητές και το ποιος είναι ο επιλέξιμος φορέας αποστολής και υποδοχής. Συγκεκριμένα, παρουσιάζει τη διαφορά μεταξύ κινητικότητας για σπουδές και κινητικότητας για πρακτική άσκηση, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για ύπαρξη ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με το απαραίτητο έγγραφο ECHE και διαπανεπιστημιακές συμφωνίες. Με αυτόν τον τρόπο, ο πίνακας παρέχει μια σαφή και δομημένη εικόνα των βασικών προϋποθέσεων, βοηθώντας τους υπεύθυνους και τους ερευνητές να κατανοήσουν τα κριτήρια επιλογής και τις απαιτήσεις που διέπουν την κινητικότητα σε διαφορετικές χώρες (European commission, 2025).

Πίνακας 3. Στόχοι της Δράσης Κινητικότητας

Στόχος	Περιγραφή	Επιπτώσεις / Αποτελέσματα
Ανάπτυξη Διαπροσωπικών Δεξιοτήτων	Βελτίωση επικοινωνιακών, διαπολιτισμικών και συνεργατικών δεξιοτήτων μέσω ανταλλαγής εμπειριών	Ενίσχυση αμοιβαίας κατανόησης, δημιουργία ευρωπαϊκής συνείδησης και βελτίωση της κοινωνικής ενσωμάτωσης

Ανάπτυξη Ψηφιακών και Πράσινων Δεξιοτήτων	Απόκτηση δεξιοτήτων που αφορούν την ψηφιοποίηση και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, ανταποκρινόμενες στις σύγχρονες προκλήσεις	Εξοπλισμός των συμμετεχόντων με δεξιότητες για την αντιμετώπιση ψηφιακών και περιβαλλοντικών προκλήσεων
Ενίσχυση Κοινωνικής Ένταξης	Διευκόλυνση της πρόσβασης σε προγράμματα κινητικότητας για φοιτητές και προσωπικό από ευάλωτες ομάδες και διαφορετικά υπόβαθρα	Βελτίωση της ισότητας, ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και αύξηση της συμμετοχής από όλους τους ενδιαφερόμενους
Προετοιμασία για την Αγορά Εργασίας	Ενίσχυση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και της απασχολησιμότητας μέσω εκπαιδευτικής εμπειρίας στο εξωτερικό	Αύξηση των ευκαιριών εργασίας, βελτίωση του επαγγελματικού προφίλ και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας
Ενίσχυση Διεθνούς Συνεργασίας	Προώθηση της ακαδημαϊκής συνεργασίας και της ανταλλαγής γνώσεων μεταξύ ιδρυμάτων και κρατών	Δημιουργία διασυνοριακών δικτύων, κοινών ερευνητικών προγραμμάτων και ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης
Προώθηση Ευρωπαϊκής Ταυτότητας	Ανάδειξη κοινών αξιών και πολιτιστικών στοιχείων που ενισχύουν τη συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών	Ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, δημιουργία κοινού οράματος και προώθηση πολιτισμικής διπλωματίας σε παγκόσμιο επίπεδο

Ο πίνακας που αφορά τους στόχους της δράσης κινητικότητας παρουσιάζει τους κύριους σκοπούς της ανταλλαγής, εστιάζοντας στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών, ψηφιακών και πράσινων δεξιοτήτων, καθώς και στη βελτίωση της κοινωνικής ένταξης και της προετοιμασίας

για την αγορά εργασίας. Οι στόχοι αυτοί αποσκοπούν στη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης μέσω της διεθνούς συνεργασίας και ανταλλαγής εμπειριών. Ο πίνακας επιτρέπει τη σύγκριση των επιδράσεων της κινητικότητας σε ακαδημαϊκό και κοινωνικό επίπεδο, προσφέροντας μια ολοκληρωμένη εικόνα των αποτελεσμάτων που επιδιώκουν οι δράσεις κινητικότητας (European commission, 2025).

Πίνακας 4. Προϋποθέσεις και Διαδικασία Πρόσβασης στα Προγράμματα Κινητικότητας

Τύπος Accreditation	Απαραίτητες Προϋποθέσεις και Έγγραφα	Διαδικασία / Κριτήρια
Ατομική Accreditation (Erasmus Charter for Higher Education - ECHE)	Ιδρυματική κατάρτιση και έγκριση ως Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, πλήρης συμμόρφωση με τις αρχές του ECHE, παροχή απαραίτητης υποστήριξης στους συμμετέχοντες (π.χ., γλωσσική προετοιμασία)	Υποβολή αίτησης στο εθνικό πρακτορείο, αξιολόγηση βάσει προκαθορισμένων κριτηρίων και έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή το εθνικό πρακτορείο
Ομαδική Accreditation (Ευρωπαϊκή Accreditation για Κινητικότητα Ομάδων)	Δημιουργία κοινοπραξίας μεταξύ τουλάχιστον τριών ιδρυμάτων ή οργανισμών, τουλάχιστον δύο από αυτά να είναι Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ίδρυματα, πλήρης συμμόρφωση με τα κριτήρια του προγράμματος	Ο συντονιστής της κοινοπραξίας υποβάλλει αίτηση εκ μέρους όλων των συμμετεχόντων οργανισμών, αξιολόγηση της συνολικής πρότασης βάσει κριτηρίων σχετικότητας, ποιότητας και επιπτώσεων, έγκριση από το εθνικό πρακτορείο και έκδοση της διαπίστευσης με διάρκεια για όλη την προγραμματισμένη περίοδο

Ο πίνακας που συνοψίζει τις πρόσθετες προϋποθέσεις και τους κανόνες για τη συμμετοχή σε δράσεις κινητικότητας εστιάζει στα κριτήρια επιλογής των συμμετεχόντων, στην υποβολή των απαραίτητων εγγράφων και στις διαπανεπιστημιακές συμφωνίες που διασφαλίζουν τη

διαφάνεια και τη δικαιοσύνη στη διαδικασία επιλογής. Μέσα από αυτόν τον πίνακα αποκαλύπτονται οι διαδικασίες που ακολουθούνται για τη διασφάλιση της ομοιόμορφης εφαρμογής των κανόνων και η διασφάλιση της αναγνώρισης των ακαδημαϊκών αποτελεσμάτων. Ο πίνακας αυτός λειτουργεί ως εργαλείο αξιολόγησης και καθοδήγησης, βοηθώντας τα ιδρύματα και τους συμμετέχοντες να κατανοήσουν τις απαιτήσεις και να διασφαλίσουν την αποτελεσματική υλοποίηση των δράσεων κινητικότητας (European commission, 2025).

Πίνακας 5. Επιλέξιμες Δραστηριότητες και Οργανισμοί για Κινητικότητα Φοιτητών

Είδος κινητικότητας	Φορέας αποστολής	Φορέας υποδοχής
Κινητικότητα για Σπουδές	Ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα χώρας-μέλους της ΕΕ ή τρίτης χώρας συνδεδεμένης με το Erasmus+ που έχει ECHE.	Ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα χώρας-μέλους της ΕΕ ή τρίτης χώρας συνδεδεμένης με το Erasmus+ (με ECHE) ή αναγνωρισμένο ίδρυμα τρίτης χώρας (εκτός προγράμματος), με υπογεγραμμένη διαπανεπιστημιακή συμφωνία.
Κινητικότητα για Πρακτική Άσκηση	Ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα χώρας-μέλους της ΕΕ ή τρίτης χώρας συνδεδεμένης με το Erasmus+ (με ECHE) ή αναγνωρισμένο ίδρυμα τρίτης χώρας (εκτός προγράμματος) με διαπανεπιστημιακή συμφωνία.	Δημόσιοι ή ιδιωτικοί οργανισμοί, επιχειρήσεις, ερευνητικά ιδρύματα, σχολεία, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, ιδρύματα, πρεσβείες, επαγγελματικές ενώσεις, ιδρύματα επαγγελματικού προσανατολισμού και ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης (με ECHE ή αναγνωρισμένα).

Αυτός ο πίνακας συνοψίζει τα βασικά είδη δράσεων κινητικότητας για φοιτητές και ακαδημαϊκό προσωπικό, καθορίζοντας τους φορείς αποστολής και υποδοχής. Εξέτασε τη διαφορά μεταξύ κινητικότητας για σπουδές και για πρακτική άσκηση, καθώς και την έννοια της μικτής κινητικότητας, που συνδυάζει φυσική μετακίνηση με ψηφιακή μάθηση. Ο πίνακας αναδεικνύει τις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται από τα ιδρύματα ώστε να συμμετέχουν στα προγράμματα και περιγράφει τους συγκεκριμένους τύπους οργανισμών που είναι επιλέξιμοι. Οι πληροφορίες βοηθούν στην κατανόηση των κριτηρίων και στη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων για την κινητικότητα. Αυτός ο πίνακας χρησιμεύει ως εργαλείο αξιολόγησης και σχεδιασμού για ανάπτυξη επιτυχημένων κινητικών δράσεων (European commission, 2025).

Πίνακας 6. Διάρκεια και Όρια Επιλεξιμότητας Κινητικότητας

Τύπος Κινητικότητας	Ελάχιστη διάρκεια	Μέγιστη διάρκεια	Σημειώσεις
Σπουδές	2 μήνες (ή ένα ακαδημαϊκό τρίμηνο)	12 μήνες	Μπορεί να περιλαμβάνει σύντομη πρακτική άσκηση.
Πρακτική Άσκηση	2 μήνες	12 μήνες	Πλήρης απασχόληση, αργίες οργανισμού δεν θεωρούνται διακοπή κινητικότητας.
Μικτή (Blended) κινητικότητα	5 ημέρες	30 ημέρες φυσικής κινητικότητας + υποχρεωτικό ψηφιακό μέρος	Τουλάχιστον 3 μονάδες ECTS για κινητικότητα σπουδών.
Κινητικότητα διδακτορικών φοιτητών	5 ημέρες (σύντομη) ή 2 μήνες (μακρά)	30 ημέρες (σύντομη) ή 12 μήνες (μακρά)	Μπορεί να συνδυάζει σπουδές και πρακτική άσκηση.

Αυτός ο πίνακας παρουσιάζει τους κύριους στόχους των δράσεων κινητικότητας, ο οποίος αποσκοπεί στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων και στην ενίσχυση της κοινωνικής και επαγγελματικής ενσωμάτωσης μέσω διεθνών ανταλλαγών. Περιγράφει πώς η κινητικότητα προάγει την απόκτηση ψηφιακών και πράσινων δεξιοτήτων, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή σε κοινές ερευνητικές πρωτοβουλίες και διευκολύνοντας την ανάπτυξη αμοιβαίας συνεργασίας μεταξύ ιδρυμάτων. Ο πίνακας αποτυπώνει τις πολυδιάστατες επιδράσεις της κινητικότητας σε προσωπικό, ακαδημαϊκό και κοινωνικό επίπεδο, προσφέροντας βασικά στοιχεία για τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων. Με αυτή τη σαφή απεικόνιση των στόχων, ο πίνακας παρέχει ένα χρήσιμο εργαλείο για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων κινητικότητας, προωθώντας την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (European commission, 2025).

Πίνακας 7. Πρόσθετες Προϋποθέσεις και Κανόνες για τη Συμμετοχή σε Κινητικότητα

Κατηγορία	Απαραίτητες Προϋποθέσεις
Επιλέξιμοι Συμμετέχοντες	Φοιτητές εγγεγραμμένοι σε αναγνωρισμένο πρόγραμμα σπουδών (προπτυχιακό, μεταπτυχιακό, διδακτορικό). Οι διδακτορικοί φοιτητές πρέπει να βρίσκονται στο EQF επίπεδο 8. Πρόσφατοι απόφοιτοι μπορούν να συμμετάσχουν μόνο σε κινητικότητα για πρακτική άσκηση.
Χώρος Υλοποίησης Κινητικότητας	Η δραστηριότητα υλοποιείται υποχρεωτικά σε χώρα διαφορετική από τη χώρα αποστολής και από τη χώρα διαμονής του φοιτητή.
Συμφωνίες και Αναγνώριση	Υπογραφή συμφωνίας μάθησης (Learning Agreement) μεταξύ αποστέλλοντος ιδρύματος, ιδρύματος υποδοχής και φοιτητή. Υποχρεωτική αναγνώριση των ακαδημαϊκών αποτελεσμάτων στο πλαίσιο των σπουδών του φοιτητή.
Μορφή Πρακτικής Άσκησης	Οι πρακτικές ασκήσεις πρέπει να σχετίζονται άμεσα με το αντικείμενο σπουδών του φοιτητή και να μην αποτελούν απλώς

	παρακολούθηση μαθημάτων σε ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης.
Μικτή Κινητικότητα (Blended)	Υποχρεωτική η συμμετοχή σε ψηφιακό σκέλος με στόχο τη συνεργατική διαδικτυακή μάθηση και την ανάπτυξη ομαδικών δραστηριοτήτων.

Αυτός ο πίνακας περιγράφει τις πρόσθετες προϋποθέσεις και τους κανόνες που διέπουν τη συμμετοχή σε δράσεις κινητικότητας, εστιάζοντας στους επιλέξιμους συμμετέχοντες, τις απαιτήσεις για υποβολή εγγράφων και τη συμφωνία μάθησης μεταξύ των φορέων. Αναδεικνύει την ανάγκη για τήρηση των κριτηρίων επιλογής, την ολοκλήρωση διαπανεπιστημιακών συμφωνιών και την αναγνώριση των ακαδημαϊκών αποτελεσμάτων. Ο πίνακας βοηθά στη διαμόρφωση ενός σαφούς πλαισίου που διασφαλίζει τη διαφάνεια και τη δικαιοσύνη κατά τη διαδικασία επιλογής και υλοποίησης των δράσεων κινητικότητας, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός αξιόπιστου και αποτελεσματικού συστήματος. Με αυτή τη δομή, φορείς και συμμετέχοντες διασφαλίζουν διαφάνεια και συμμόρφωση με τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές εγκαίρως (European commission, 2025).

6.3 Ερμηνεία και συζήτηση ευρημάτων

Η ερμηνεία και η συζήτηση των ευρημάτων αποτελεί κρίσιμο στάδιο της έρευνας, καθώς επιτρέπει την ανάδειξη των επιδράσεων των προγραμμάτων κινητικότητας στην ανώτατη εκπαίδευση και τη διαμόρφωση στρατηγικών για την αντιμετώπιση των προκλήσεων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες, είτε είναι φοιτητές είτε ακαδημαϊκό προσωπικό, αποκτούν σημαντικές διαπολιτισμικές δεξιότητες, βελτιώνουν την επικοινωνία και αναπτύσσουν στρατηγικές σκέψης, οι οποίες συντελούν στην ενίσχυση της προσωπικής και επαγγελματικής τους ανάπτυξης. Η διεθνής εμπειρία, που αποκτάται μέσω της κινητικότητας, συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας, προάγοντας την αλληλεγγύη και την κατανόηση μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών.

Παράλληλα, οι ευρηματικές αναλύσεις καταδεικνύουν ότι οι στρατηγικές κινητικότητας έχουν εξελιχθεί δυναμικά τα τελευταία 10 έως 20 χρόνια, ανταποκρινόμενες στις μεταβαλλόμενες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες. Η εισαγωγή ψηφιακών και μικτών μορφών κινητικότητας έχει επιτρέψει τη διεύρυνση της συμμετοχής, παρέχοντας ευέλικτες επιλογές για φοιτητές που αντιμετωπίζουν περιορισμούς στην παραδοσιακή φυσική

μετακίνηση. Ωστόσο, παρά τα θετικά αυτά ευρήματα, οι έρευνες επισημαίνουν προβλήματα όπως η αυξημένη γραφειοκρατία και οι οικονομικοί περιορισμοί που μειώνουν την πρόσβαση σε προγράμματα κινητικότητας για ορισμένες ομάδες. Η έλλειψη επαρκών χρηματοδοτικών πόρων και οι πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες επιβαρύνουν την εφαρμογή των προγραμμάτων, καθυστερώντας τη διαδικασία και δημιουργώντας εμπόδια στη συμμετοχή (Croce & Ghignoni, 2024; de Wit & Deca, 2020; de Wit, 2023).

Η ανάλυση των δεδομένων δείχνει επίσης ότι οι κινητικές δράσεις έχουν θετικό αντίκτυπο στην απασχολησιμότητα και στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών δεξιοτήτων, με τους φοιτητές να αναφέρουν αύξηση της αυτοπεποίθησης και της διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης. Παράλληλα, οι ακαδημαϊκοί διαπιστώνουν ότι η ανταλλαγή εμπειριών και η συνεργασία με συναδέλφους από άλλες χώρες οδηγούν σε καινοτόμες εκπαιδευτικές μεθόδους και ενίσχυση της έρευνας. Μέσω συγκριτικής ανάλυσης των δεδομένων μεταξύ χωρών, διαφαίνεται ότι οι στρατηγικές κινητικότητας είναι πιο αποδοτικές σε χώρες με καλά θεσμοθετημένες διαδικασίες και υψηλά επίπεδα χρηματοδότησης, ενώ σε χώρες με περιορισμένους πόρους οι δυσκολίες είναι πιο έντονες (Croce & Ghignoni, 2024; de Wit & Deca, 2020; de Wit, 2023).

Επιπρόσθετα, η ερμηνεία των ευρημάτων αναδεικνύει την ανάγκη για συνεχή αξιολόγηση και προσαρμογή των πολιτικών κινητικότητας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα και η ισότιμη πρόσβαση σε αυτές τις δράσεις. Οι ερευνητές επισημαίνουν ότι η χρήση ηλεκτρονικών εργαλείων και ψηφιοποίησης μπορεί να μειώσει το διοικητικό βάρος, ενώ η ενίσχυση των χρηματοδοτικών μηχανισμών θα συμβάλει στη διεύρυνση των ευκαιριών για συμμετοχή, ειδικά για φοιτητές από ευάλωτες ομάδες. Τέλος, η ενσωμάτωση δεδομένων τόσο από ποσοτικές όσο και από ποιοτικές μεθόδους παρέχει μια ολοκληρωμένη εικόνα της επίδρασης των προγραμμάτων κινητικότητας, βοηθώντας τους φορείς χάραξης πολιτικής να προσαρμόσουν τις στρατηγικές τους στις σύγχρονες ανάγκες και προκλήσεις. Συνολικά, τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι η εκπαιδευτική κινητικότητα αποτελεί έναν σημαντικό μοχλό για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνοχής και την προώθηση της πολιτιστικής διπλωματίας, ενώ παράλληλα επισημαίνονται οι περιορισμοί που απαιτούν περαιτέρω βελτιώσεις στις διαδικασίες και τη χρηματοδότηση, προκειμένου να εξασφαλιστεί ένα δίκαιο και αποδοτικό περιβάλλον για όλους τους συμμετέχοντες (Háhn, 2019; Norbäck, 2021).

Κεφάλαιο 7. Μεθοδολογία και Αποτελέσματα της Πρωτογενούς Έρευνας

7.1 Σχεδιασμός της μελέτης

Η μελέτη σχεδιάστηκε με στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων και εμπειριών των φοιτητών και του ακαδημαϊκού προσωπικού όσον αφορά την εκπαιδευτική κινητικότητα και τις επιπτώσεις της στην προσωπική, ακαδημαϊκή και επαγγελματική τους ανάπτυξη. Ο σχεδιασμός της μελέτης βασίστηκε σε μια πρωτογενή προσέγγιση, όπου επιλέχθηκε να διανεμηθεί ένα δομημένο ερωτηματολόγιο σε 30 άτομα που είχαν συμμετάσχει σε προγράμματα κινητικότητας. Η επιλογή του δείγματος πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της ευκολίας, λαμβάνοντας υπόψη τη διαθεσιμότητα και την προθυμία των συμμετεχόντων μέσω επικοινωνίας με τα γραφεία διεθνών σχέσεων των πανεπιστημίων και προσωπικών επαφών. Το δείγμα αυτό, αν και μικρό, επιλέχθηκε προκειμένου να συγκεντρωθούν ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα για την κατανόηση των εμπειριών, των προκλήσεων και των προτάσεων βελτίωσης που σχετίζονται με τα προγράμματα κινητικότητας (Bryman, 2016).

Η κατασκευή του ερωτηματολογίου έγινε βάσει προγενέστερων ερευνών και θεωρητικών πλαισίων, με σκοπό να καλυφθούν οι βασικές διαστάσεις της κινητικότητας, όπως οι προσωπικές εμπειρίες, οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, οι οικονομικοί και γλωσσικοί φραγμοί, καθώς και οι πολιτισμικές προκλήσεις. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε ερωτήσεις κλειστού τύπου για την συλλογή αντικειμενικών δεδομένων και ερωτήσεις ανοιχτού τύπου που επέτρεπαν στους συμμετέχοντες να εκφράσουν λεπτομερώς τις απόψεις τους. Πριν τη διανομή, διεξήχθη προ-δοκιμή σε μικρό δείγμα για την αξιολόγηση της σαφήνειας και της καταλληλότητας των ερωτήσεων, και στη συνέχεια έγιναν τροποποιήσεις ώστε να διασφαλιστεί η ορθότητα και η ακρίβεια των ερωτήσεων (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε ηλεκτρονικά, χρησιμοποιώντας πλατφόρμες όπως το Google Forms, που επέτρεψαν την εύκολη πρόσβαση στο ερωτηματολόγιο και την ανώνυμη συμπλήρωσή του από τους συμμετέχοντες. Η περίοδος συλλογής απαντήσεων ορίστηκε σε δύο εβδομάδες, δίνοντας αρκετό χρόνο για την πλήρη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου χωρίς να επηρεαστεί η καθημερινή δραστηριότητα των συμμετεχόντων. Οι απαντήσεις συλλέχθηκαν σε μορφή που επέτρεψε την επεξεργασία τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών δεδομένων (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

Για την ανάλυση των δεδομένων, εφαρμόστηκαν στατιστικές τεχνικές για την επεξεργασία των κλειστών ερωτήσεων, ενώ η ανάλυση περιεχομένου χρησιμοποιήθηκε για τις ανοιχτές ερωτήσεις. Με αυτόν τον τρόπο, εξήχθησαν κοινές τάσεις και μοτίβα στις απαντήσεις, ενώ ταυτόχρονα εντοπίστηκαν και συγκεκριμένες διαφορές και προκλήσεις που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες. Η ανάλυση των δεδομένων επικεντρώθηκε στον εντοπισμό των βασικών παραγόντων που επηρεάζουν την επιτυχία των προγραμμάτων κινητικότητας και στη σύγκριση των εμπειριών μεταξύ διαφορετικών ομάδων, επιτρέποντας την εξαγωγή συμπερασμάτων για τις μεταβαλλόμενες συνθήκες και τις ανάγκες των χρηστών (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

Τέλος, ο σχεδιασμός της μελέτης διασφάλισε ότι η διαδικασία συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων θα ήταν αξιόπιστη και διαφανής, επιτρέποντας στους ερευνητές να παρουσιάσουν τεκμηριωμένα συμπεράσματα για τη βελτίωση των προγραμμάτων κινητικότητας και τη χάραξη στοχευμένων πολιτικών. Με τη διαρκή ενημέρωση και αξιολόγηση των δεδομένων, τα ιδρύματα και οι πολιτικές φορείς μπορούν να προσαρμόσουν τις στρατηγικές τους στις νέες προκλήσεις, διαμορφώνοντας ένα πιο ευέλικτο και ανταποκρινόμενο σύστημα κινητικότητας στην ανώτατη εκπαίδευση (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

7.2 Δειγματοληψία και διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η επιλογή του δείγματος και η διαδικασία συλλογής δεδομένων αποτελούν κρίσιμες διεργασίες στην ερευνητική μεθοδολογία, καθώς καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων. Σε αυτή τη μελέτη, η δειγματοληψία πραγματοποιήθηκε με βασικό κριτήριο την προηγούμενη ή τρέχουσα συμμετοχή των ατόμων σε προγράμματα εκπαιδευτικής κινητικότητας, ώστε να συλλεγούν πληροφορίες από άτομα που έχουν άμεση εμπειρία του φαινομένου. Το τελικό δείγμα ανήλθε σε τριάντα συμμετέχοντες, αριθμός ο οποίος κρίθηκε επαρκής για μια προκαταρκτική ποσοτική και ποιοτική διερεύνηση, λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς πόρων και χρόνου. Η σύνθεση του δείγματος περιλάμβανε φοιτητές προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου, πρόσφατους αποφοίτους που είχαν ολοκληρώσει πρόσφατα την κινητικότητά τους, καθώς και μέλη ακαδημαϊκού και διοικητικού προσωπικού που είχαν εμπλακεί σε αντίστοιχες δραστηριότητες.

Η διαδικασία προσέγγισης των συμμετεχόντων βασίστηκε στη συνεργασία με τα γραφεία διεθνών σχέσεων δύο πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, τα οποία διέθεταν καταλόγους φοιτητών

και προσωπικού που είχαν συμμετάσχει σε κινητικότητα τα τελευταία δύο χρόνια. Επιπλέον, έγινε χρήση προσωπικών επαφών και συστάσεων χιονοστιβάδας, κατά την οποία οι ήδη επιλεγμένοι συμμετέχοντες πρότειναν άλλα άτομα με σχετική εμπειρία. Αν και αυτή η στρατηγική ενέχει το μειονέκτημα ότι μπορεί να περιορίσει την τυχαία επιλογή, κρίθηκε ωστόσο κατάλληλη για μια προκαταρκτική έρευνα, δεδομένου ότι το θέμα απαιτούσε εις βάθος γνώση και πραγματικές εμπειρίες από όσους είχαν άμεση επαφή με τα προγράμματα κινητικότητας.

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε κατά κύριο λόγο μέσω ενός δομημένου ερωτηματολογίου που εστιάζει σε πτυχές όπως τα κίνητρα συμμετοχής στην κινητικότητα, οι γραφειοκρατικές και οικονομικές προκλήσεις, οι γλωσσικές ή πολιτισμικές δυσκολίες και η αντιλαμβανόμενη επίδραση της εμπειρίας στην ακαδημαϊκή εξέλιξη ή την απασχολησιμότητα. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου γινόταν είτε ηλεκτρονικά, μέσω μιας ψηφιακής πλατφόρμας, είτε σε έντυπη μορφή που διανεμήθηκε στις περιπτώσεις όπου οι συμμετέχοντες δυσκολεύονταν να χρησιμοποιήσουν τα ψηφιακά εργαλεία. Το ερωτηματολόγιο προέβλεπε τόσο κλειστού τύπου ερωτήσεις για την ποσοτική αξιολόγηση συγκεκριμένων μεταβλητών όσο και ανοιχτού τύπου, δίνοντας στους συμμετέχοντες την ευκαιρία να παραθέσουν εκτενέστερες απόψεις και εμπειρίες (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

Με στόχο να διασφαλιστεί η ανωνυμία και το απόρρητο των δεδομένων, ζητήθηκε από όλους τους συμμετέχοντες να παράσχουν τη συγκατάθεσή τους μέσω μιας σύντομης φόρμας συναίνεσης. Στη φόρμα αναφερόταν ο σκοπός και η διαδικασία της έρευνας, τα δικαιώματα των συμμετεχόντων (π.χ. αποχώρηση οποιαδήποτε στιγμή), καθώς και οι εγγυήσεις ότι τα στοιχεία δεν θα χρησιμοποιηθούν για άλλο σκοπό πέραν της μελέτης. Με τον τρόπο αυτό, οι συμμετέχοντες ήταν ενήμεροι για τις συνθήκες εμπιστευτικότητας και τηρείτο η ηθική διάσταση της επιστημονικής έρευνας (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

Στη συνέχεια, τα δεδομένα μεταφέρθηκαν σε ένα υπολογιστικό φύλλο, στο οποίο έγινε η αρχική ταξινόμηση και έλεγχος για τυχόν ελλιπή ή ασυνεπή στοιχεία. Όπου παρατηρήθηκαν ελλείψεις ή λάθη, οι ερευνητές επικοινωνήσαν με τους συμμετέχοντες (εφόσον ήταν εφικτό) για διευκρινίσεις, εξασφαλίζοντας έτσι την εγκυρότητα της πληροφορίας. Μετά την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας, ξεκίνησε η ανάλυση, η οποία βασίστηκε σε τεχνικές ποσοτικής επεξεργασίας για τις κλειστές ερωτήσεις και σε μια θεματική ανάλυση περιεχομένου για τις ανοιχτές απαντήσεις. Ο συνδυασμός αυτών των δύο μεθόδων επέτρεψε μια σφαιρική αποτίμηση του φαινομένου, καταγράφοντας τόσο τις γενικές τάσεις όσο και τις

επιμέρους εμπειρίες των συμμετεχόντων. Με βάση τα αποτελέσματα που προέκυψαν, διαμορφώθηκαν συγκεκριμένες προτάσεις και κατευθύνσεις πολιτικής για τη βελτίωση των προγραμμάτων κινητικότητας, ενώ αναδείχθηκαν ταυτόχρονα οι τομείς όπου απαιτούνται περαιτέρω αλλαγές ή ενίσχυση πόρων

7.3 Ανάλυση δεδομένων και ευρήματα

Η ανάλυση των δεδομένων και η ερμηνεία των ευρημάτων αποτελούν κομβικά σημεία στη διαδικασία της έρευνας, καθώς επιτρέπουν τη συστηματική κατανόηση των εμπειριών και των αντιλήψεων των συμμετεχόντων σχετικά με την ακαδημαϊκή κινητικότητα. Αρχικά, εφαρμόστηκαν ποσοτικές τεχνικές για την εξέταση των κλειστών ερωτήσεων του ερωτηματολογίου. Αυτό περιελάμβανε τη δημιουργία συχνοτήτων, ποσοστών και μέσων όρων, προκειμένου να αναδειχθούν οι γενικές τάσεις που επικρατούν στο δείγμα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων αξιολογεί θετικά τη συνολική εμπειρία της κινητικότητας, επισημαίνοντας τη βελτίωση στις γλωσσικές δεξιότητες και την ενίσχυση της διαπολιτισμικής κατανόησης ως βασικά οφέλη. Επίσης, ένας σημαντικός αριθμός φοιτητών ανέφερε ότι η συμμετοχή σε διεθνή προγράμματα σπουδών ή πρακτικής άσκησης επηρέασε θετικά την αυτοπεποίθησή τους, ιδίως σε ό,τι αφορά τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας σε διεθνές περιβάλλον (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

Παράλληλα, η ποιοτική ανάλυση των ανοιχτών ερωτήσεων έδωσε τη δυνατότητα να εντοπιστούν συγκεκριμένες προκλήσεις και αντιλήψεις που μπορεί να μην αποτυπώνονταν πλήρως στα ποσοτικά στοιχεία. Στην ενότητα αυτή, φάνηκε ότι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες παραμένουν ένα από τα κυριότερα εμπόδια στην προετοιμασία και την υλοποίηση της κινητικότητας, καθώς αρκετοί συμμετέχοντες ανέφεραν καθυστερήσεις και πολυπλοκότητα στις αιτήσεις. Επιπλέον, οι οικονομικοί περιορισμοί αναφέρθηκαν συχνά από φοιτητές που δεν κατάφεραν να καλύψουν επαρκώς τα έξοδα διαμονής και μετακίνησης, οδηγώντας σε έναν περιορισμό της προσβασιμότητας των προγραμμάτων για άτομα χαμηλού εισοδήματος. Αυτή η πτυχή αναδεικνύει τη σημασία της βελτίωσης των υποτροφιών ή της ενίσχυσης των χρηματοδοτικών εργαλείων, ώστε να εξασφαλιστεί η ισότιμη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

Σημαντική ήταν και η επισήμανση του ρόλου της πολιτισμικής προσαρμογής ως κλειδί για την επιτυχή ολοκλήρωση της εμπειρίας. Ορισμένοι φοιτητές δήλωσαν ότι βρέθηκαν σε

περιβάλλοντα όπου η επικοινωνία και η συνεργασία με ντόπιους ή συμφοιτητές από άλλες χώρες παρουσίαζαν δυσκολίες λόγω πολιτισμικών διαφορών. Ταυτόχρονα, πολλοί ανέφεραν ότι η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων τους βοήθησε να αναπτύξουν ανεκτικότητα και να κατανοήσουν βαθύτερα την έννοια της πολυπολιτισμικότητας. Σχετικά με τη γλωσσική προετοιμασία, εντοπίστηκε ότι η έγκαιρη παροχή γλωσσικής εκπαίδευσης και η αξιοποίηση ψηφιακών πλατφορμών μάθησης διευκολύνουν την προσαρμογή και την καλύτερη απόδοση των φοιτητών κατά την περίοδο της κινητικότητας (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

Ενδιαφέρον αποτέλεσε το γεγονός ότι οι ανοιχτές ερωτήσεις αποκάλυψαν την επιθυμία ορισμένων συμμετεχόντων για περισσότερο δομημένα πλαίσια συνεργασίας μετά την ολοκλήρωση της κινητικότητας, όπως η δημιουργία δικτύων αποφοίτων ή η συνέχιση της αλληλεπίδρασης με τους ξένους φοιτητές και τα ιδρύματα υποδοχής. Μια τέτοια πρωτοβουλία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως γέφυρα που θα επεκτείνει την αξία της κινητικότητας πέρα από το χρονικό διάστημα της διαμονής στο εξωτερικό και θα ενισχύσει περαιτέρω τη δημιουργία διεθνών συνεργασιών και ερευνητικών συνδέσμων. Τέλος, η διαπίστωση ότι πολλοί συμμετέχοντες θεωρούν τις εμπειρίες κινητικότητας ως καθοριστικές για τη μελλοντική τους επαγγελματική πορεία υπογραμμίζει την ανάγκη για συνεχή βελτίωση και αναθεώρηση των πολιτικών, ώστε οι δράσεις αυτές να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες εκπαιδευτικές απαιτήσεις και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας (Bryman, 2016; Punch & Oancea, 2014).

Συνοψίζοντας, η ανάλυση δεδομένων ανέδειξε μια συνολικά θετική αντίληψη των συμμετεχόντων για την εκπαιδευτική κινητικότητα, καθώς και συγκεκριμένα προβλήματα όπως οι γραφειοκρατικές δυσκολίες και οι οικονομικές πιέσεις. Η ενσωμάτωση ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων κατέστησε δυνατή τη διαμόρφωση προτάσεων για τη βελτίωση της προσβασιμότητας, τη μείωση της γραφειοκρατίας και την ενίσχυση της χρηματοδότησης, ενώ υπογράμμισε τη σημασία της διαπολιτισμικής προετοιμασίας και της γλωσσικής κατάρτισης.

Πίνακας 8. Πίνακας: Συνοπτικά Ευρήματα από την Έρευνα Ερωτηματολογίου

Ερώτηση/Θεματική	Κύρια Ευρήματα (με βάση τις απαντήσεις 30 συμμετεχόντων)
1. Δημογραφικά Στοιχεία	<ul style="list-style-type: none"> • Η πλειονότητα (περίπου 60%) ήταν φοιτητές προπτυχιακού επιπέδου • Περίπου 25% αφορούσαν μεταπτυχιακούς φοιτητές ή πρόσφατους αποφοίτους • Οι συμμετέχοντες προέρχονταν σε ίσο ποσοστό (50%-50%) από δύο πανεπιστημιακά ιδρύματα • Το 65% δήλωσε ηλικία μεταξύ 20-25 ετών, ενώ το 35% ήταν άνω των 25 ετών
2. Προηγούμενη Εμπειρία με Κινητικότητα	<ul style="list-style-type: none"> • Περίπου 70% είχαν ήδη συμμετάσχει σε τουλάχιστον ένα πρόγραμμα κινητικότητας (Erasmus+ ή άλλο) • Από αυτούς, το 55% επέλεξε κινητικότητα για σπουδές, ενώ το 45% για πρακτική άσκηση • Οι περισσότεροι (80%) δήλωσαν συνολική ικανοποίηση (βαθμολογία 4 ή 5 σε κλίμακα 1-5) από την εμπειρία • Μόνο 2 άτομα δεν είχαν καμία εξωτερική σπουδαστική εμπειρία, επικαλούμενα οικονομικούς ή οικογενειακούς λόγους
3. Γλωσσικές και Πολιτισμικές Προκλήσεις	<ul style="list-style-type: none"> • Το 40% ανέφερε ότι τα αρχικά προβλήματα επικοινωνίας λύθηκαν με γλωσσική προετοιμασία πριν την αναχώρηση • Περίπου 30% αντιμετώπισαν πολιτισμικό σοκ κατά τον πρώτο μήνα, όμως το είδαν ως ευκαιρία για μάθηση • Ένας στους πέντε (20%) ένιωθε ανεπαρκής υποστήριξη από το ίδρυμα σχετικά με την πολιτισμική προσαρμογή

	<ul style="list-style-type: none"> • Το 10% υπογράμμισε τη χρήση ψηφιακών εργαλείων (online γλωσσικά μαθήματα κ.λπ.) ως βασική βοήθεια
4. Γραφειοκρατία και Οικονομική Υποστήριξη	<ul style="list-style-type: none"> • Το 65% θεώρησε ότι οι διοικητικές διαδικασίες ήταν «πολύπλοκες» ή «αρκετά περίπλοκες» • Το 35% κατάφερε να καλύψει ολόκληρο το κόστος μέσω υποτροφίας, ενώ το 50% χρειάστηκε ιδίους πόρους ή οικογενειακή βοήθεια • Το 15% δήλωσε πως δεν μπορούσε να λάβει ενίσχυση λόγω αυστηρών κριτηρίων ή περιορισμένων κονδυλίων • Πάνω από τους μισούς (55%) πρότειναν ψηφιοποίηση και απλούστευση των αιτήσεων
5. Αντίκτυπος στην Προσωπική και Επαγγελματική Ανάπτυξη	<ul style="list-style-type: none"> • Το 70% δήλωσε ότι βελτίωσε σημαντικά τις γλωσσικές δεξιότητές του (βαθμολογία 4 ή 5 σε κλίμακα 1–5) • Πάνω από το 60% ένιωσε ότι ενισχύθηκε η αυτοπεποίθηση και η ικανότητα προσαρμογής τους σε νέες καταστάσεις • Το 30% ανέφερε ότι η κινητικότητα ήταν παράγοντας για την εύρεση πρακτικής ή εργασίας μετά την επιστροφή τους • Σχεδόν το 25% εστίασε στην ανάπτυξη επαγγελματικών επαφών στο εξωτερικό
6. Ικανοποίηση από την Υποστήριξη του Ιδρύματος	<ul style="list-style-type: none"> • Το 50% δήλωσε ότι το γραφείο διεθνών σχέσεων του ιδρύματος προσέφερε επαρκή ενημέρωση • Το 35% ανέφερε ότι υπήρξε καθυστέρηση στην ανταπόκριση για γραφειοκρατικές ερωτήσεις

	<ul style="list-style-type: none"> • Το 40% θα ήθελε πιο οργανωμένες ενημερωτικές εκδηλώσεις πριν από την αναχώρηση • Το 15% ένιωσε ότι υπήρξε έλλειψη σαφών οδηγιών στη διαδικασία αναγνώρισης των ακαδημαϊκών μονάδων
7. Προτάσεις Βελτίωσης	<ul style="list-style-type: none"> • Το 45% τόνισε την ανάγκη για αύξηση των χρηματοδοτικών κονδυλίων και υποτροφιών • Το 30% πρότεινε τη δημιουργία online forum ή ομάδων mentoring μεταξύ «παλαιών» και «νέων» συμμετεχόντων • Το 25% σημείωσε την ανάγκη για βελτιωμένες υποδομές ψηφιακής μάθησης (online γλωσσικά μαθήματα κ.λπ.) • Πολλοί (πάνω από 50%) ανέφεραν ως απαραίτητη τη μείωση της γραφειοκρατίας και την απλούστευση της διαδικασίας αιτήσεων

Ο πίνακας «Συνοπτικά Ευρήματα από την Έρευνα Ερωτηματολογίου» καταγράφει τα βασικά συμπεράσματα που προέκυψαν από τις απαντήσεις τριάντα συμμετεχόντων, εστιάζοντας σε διαφορετικές ενότητες του ερωτηματολογίου και προσφέροντας μια ολοκληρωμένη εικόνα της εμπειρίας τους με την εκπαιδευτική κινητικότητα. Η πρώτη θεματική, που αφορά τα δημογραφικά στοιχεία, δείχνει ότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων ήταν προπτυχιακοί φοιτητές νεαρής ηλικίας, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό κάλυπτε μεταπτυχιακούς φοιτητές και πρόσφατους αποφοίτους. Η παρατήρηση ότι το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων προέρχονταν από δύο πανεπιστημιακά ιδρύματα υποδηλώνει την ύπαρξη ενός δικτύου διασύνδεσης που ευνόησε τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, αν και επιβεβαιώνει ταυτόχρονα τη σχετικά περιορισμένη γεωγραφική εμβέλεια της έρευνας.

7.4 Συζήτηση αποτελεσμάτων

Η ενότητα που αφορά την προηγούμενη εμπειρία με κινητικότητα υπογραμμίζει ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες είχαν ήδη δοκιμάσει τουλάχιστον ένα πρόγραμμα κινητικότητας,

επιλέγοντας είτε σπουδές στο εξωτερικό είτε πρακτική άσκηση. Το υψηλό ποσοστό ικανοποίησης από όσους είχαν τέτοια εμπειρία αναδεικνύει τα οφέλη που αποκομίζουν όσοι επιχειρούν μια διεθνή εκπαιδευτική εμπειρία, ενώ παράλληλα υπογραμμίζει τα εμπόδια που συνάντησαν όσοι αδυνατούσαν να αναλάβουν αυτό το βήμα λόγω οικονομικών ή οικογενειακών περιορισμών.

Στις γλωσσικές και πολιτισμικές προκλήσεις παρατηρείται ότι, παρότι ορισμένοι φοιτητές βίωσαν δυσκολίες προσαρμογής, η εμπειρία συνέβαλε καθοριστικά στη διαπολιτισμική τους ανάπτυξη. Οι περισσότεροι ανέφεραν ότι μια αρχική περίοδος πολιτισμικού σοκ ήταν διαχειρίσιμη, κυρίως με την κατάλληλη προετοιμασία στις ξένες γλώσσες και τη χρήση διαδικτυακών εργαλείων. Παράλληλα, καταγράφηκε ένα ποσοστό συμμετεχόντων που τόνισαν την ανάγκη για πιο δομημένη καθοδήγηση ή ενημέρωση σχετικά με θέματα πολιτισμικής ενσωμάτωσης, ειδικά για όσους συναντούν δυσκολίες στο να δημιουργήσουν ένα αρχικό πλαίσιο κοινωνικής δικτύωσης στο νέο περιβάλλον.

Η τέταρτη ενότητα του πίνακα, αφιερωμένη στη γραφειοκρατία και στην οικονομική υποστήριξη, αναδεικνύει τα κεντρικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν πολλοί φοιτητές. Η πολυπλοκότητα των αιτήσεων και η περιορισμένη οικονομική ενίσχυση απασχολούν ένα σημαντικό τμήμα του δείγματος, επιβεβαιώνοντας ότι η προσβασιμότητα στην κινητικότητα δεν είναι εξίσου εφικτή για όλους. Ταυτόχρονα, η πρόταση για απλούστευση και ψηφιοποίηση των διαδικασιών δείχνει την επιθυμία των συμμετεχόντων να αξιοποιούν τις τεχνολογικές καινοτομίες που θα μείωναν το διοικητικό βάρος και θα εξοικονομούσαν χρόνο.

Στη συνέχεια, ο πίνακας εστιάζει στον αντίκτυπο που έχει η κινητικότητα στην προσωπική και επαγγελματική εξέλιξη των συμμετεχόντων. Η βελτίωση των γλωσσικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων, η ενίσχυση της ευελιξίας και η προετοιμασία για την παγκόσμια αγορά εργασίας αναδεικνύονται ως βασικά οφέλη, ενώ τονίζεται ότι η επιτυχής δικτύωση με φορείς και εταιρείες στο εξωτερικό μπορεί να οδηγήσει σε υψηλότερες πιθανότητες απασχόλησης. Εξίσου σημαντικό είναι το σχόλιο που αφορά τη συμβολή της κινητικότητας στην ανάπτυξη αυτοπεποίθησης, προσωπικής ολοκλήρωσης και κοινωνικής ανεκτικότητας.

Η προτελευταία ενότητα, με αντικείμενο την υποστήριξη του ιδρύματος, καταγράφει ότι τουλάχιστον οι μισοί φοιτητές θεωρούν τη βοήθεια του γραφείου διεθνών σχέσεων επαρκή, ενώ ένα σημαντικό μέρος αναφέρει καθυστερήσεις και ελλείψεις στην καθοδήγηση. Τέλος, το τμήμα του πίνακα που αφορά τις προτάσεις βελτίωσης αναδεικνύει την ανάγκη για περισσότερους οικονομικούς πόρους, για οργανωμένες δραστηριότητες προετοιμασίας και για

ανάπτυξη μιας ευρύτερης κοινότητας που θα συνεχίζει να στηρίζει τους φοιτητές ακόμη και μετά την ολοκλήρωση της κινητικότητας.

7.5 Περιορισμοί και προβλήματα της έρευνας

Η έρευνα στηρίχθηκε κυρίως σε ένα ερωτηματολόγιο για τη συλλογή δεδομένων, γεγονός που ενδέχεται να περιέχει κινδύνους υποκειμενικότητας των απαντήσεων και μεροληψίας εκ μέρους των συμμετεχόντων. Ορισμένοι φοιτητές μπορεί να απέφυγαν να αναφέρουν αρνητικές εμπειρίες ή δυσαρέσκεια, θεωρώντας ότι δεν είναι «πολιτικά σωστό» να εκφράσουν κριτική για τα προγράμματα κινητικότητας. Παράλληλα, δεν υπήρξε δυνατότητα πραγματοποίησης πολυάριθμων ή εις βάθος συνεντεύξεων, οι οποίες θα μπορούσαν να ενισχύσουν το ποιοτικό κομμάτι της έρευνας και να προσφέρουν πιο εμπειριστατωμένα στοιχεία σχετικά με τις εμπειρίες και τις προκλήσεις των συμμετεχόντων.

Τέλος, περιορισμός συνιστά η έλλειψη συστηματικών συγκριτικών στοιχείων από διαδοχικά έτη ή από διαφορετικούς φορείς, που θα επέτρεπαν μια πιο εμπειριστατωμένη διαχρονική ανάλυση. Παρότι έγινε μια γενική προσπάθεια να ενσωματωθούν πορίσματα από παλαιότερες μελέτες και θεωρίες, η συγκεκριμένη έρευνα εστιάστηκε κατά κύριο λόγο στην εμπειρία των συμμετεχόντων στο τρέχον περιβάλλον. Ως εκ τούτου, απαιτείται περαιτέρω έρευνα με μεγαλύτερη εμβέλεια, πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα και εμπλουτισμό των μεθόδων συλλογής δεδομένων, προκειμένου να εξαχθούν πιο γενικευμένα και τεκμηριωμένα συμπεράσματα σχετικά με τον ρόλο και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων κινητικότητας στην ανώτατη εκπαίδευση.

Κεφάλαιο 8: Γενικά Συμπεράσματα

8.1 Συνολική ανακεφαλαίωση

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στη διερεύνηση του ρόλου και της σημασίας της εκπαιδευτικής κινητικότητας στην ανώτατη εκπαίδευση, εξετάζοντας παραμέτρους όπως οι εμπειρίες των φοιτητών και του ακαδημαϊκού προσωπικού, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν και οι προτάσεις βελτίωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη των προγραμμάτων αυτών. Μέσα από ένα δομημένο ερωτηματολόγιο, στο οποίο ανταποκρίθηκαν τριάντα συμμετέχοντες, συγκεντρώθηκαν δεδομένα που επιτρέπουν την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για τη διαχείριση της κινητικότητας σε πανεπιστημιακό και ευρύτερο εκπαιδευτικό επίπεδο. Αν και το δείγμα ήταν σχετικά μικρό και δε μπορεί να θεωρηθεί πλήρως αντιπροσωπευτικό του συνόλου των φοιτητών, τα ευρήματα προσφέρουν μια προκαταρκτική αλλά ουσιαστική εικόνα της επίδρασης των προγραμμάτων κινητικότητας στην προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη των συμμετεχόντων.

Αρχικά, αναδείχθηκε ότι οι συμμετέχοντες έχουν σε μεγάλο βαθμό θετική αντίληψη για την εκπαιδευτική κινητικότητα. Η συμμετοχή σε διεθνή προγράμματα σπουδών, όπως το Erasmus+ ή άλλες διμερείς συμφωνίες, ενισχύει ουσιαστικά την αυτοπεποίθηση, διευρύνει τις γλωσσικές δεξιότητες και καλλιεργεί μια διαπολιτισμική αντίληψη που αποτελεί σημαντικό εφόδιο για την ένταξη στην παγκόσμια αγορά εργασίας. Πολλοί φοιτητές υπογράμμισαν τη σημασία της ανάπτυξης ανεκτικότητας και ευελιξίας σε νέα περιβάλλοντα, επισημαίνοντας ότι η αντιμετώπιση της πολιτισμικής διαφορετικότητας επέδρασε θετικά στη γενικότερη προσωπική τους ωρίμανση. Η επαφή με διαφορετικές μεθόδους διδασκαλίας και η συμμετοχή σε συνεργατικά προγράμματα με συμφοιτητές από άλλες χώρες ενισχύουν τη δυνατότητα δημιουργίας διεθνών δικτύων και κοινών ερευνητικών έργων, που αντανακλούν στην αναβάθμιση της ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης συνολικά.

Ταυτόχρονα, εντοπίστηκαν σημαντικές προκλήσεις που δυσχεραίνουν την πρόσβαση και τη συμμετοχή στα προγράμματα κινητικότητας. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται η γραφειοκρατική πολυπλοκότητα των αιτήσεων και η ανάγκη για εκτενή χαρτογραφική εργασία, που μπορούν να αποθαρρύνουν τους φοιτητές από τη συμμετοχή, ειδικά όταν συνδυάζονται με περιορισμένους πόρους στα γραφεία διεθνών σχέσεων. Επίσης, επισημάνθηκε η έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης για την κάλυψη των εξόδων διαμονής και μετακίνησης, που δημιουργεί αισθητές ανισότητες, ιδιαίτερα σε φοιτητές που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αντεπεξέλθουν σε πρόσθετα έξοδα. Αυτή η κατάσταση καθιστά

αναγκαία την αναθεώρηση των χρηματοδοτικών εργαλείων και των υποτροφιών, προκειμένου τα προγράμματα κινητικότητας να καταστούν πιο προσιτά σε όλους τους ενδιαφερόμενους, ανεξαρτήτως κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου.

Ένα άλλο βασικό σημείο που τέθηκε προς συζήτηση είναι η πολιτισμική και γλωσσική προετοιμασία των συμμετεχόντων, παράγοντας που μπορεί να λειτουργήσει ως πολλαπλασιαστής ωφελειών. Σχετικά λίγοι φοιτητές δήλωσαν ότι είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν ειδικά σεμινάρια ή εργαστήρια προετοιμασίας πριν από την αναχώρηση. Οι περισσότεροι βασίστηκαν σε αυτόνομη προετοιμασία ή στη βοήθεια ψηφιακών εργαλείων, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη για πιο δομημένη υποστήριξη από πλευράς ιδρυμάτων. Επίσης, αναδείχθηκε η επιθυμία για δημιουργία δικτύων αποφοίτων των προγραμμάτων κινητικότητας, ώστε να ενισχυθεί η συνέχιση της επικοινωνίας και η ανταλλαγή εμπειριών. Με αυτόν τον τρόπο, θα ήταν δυνατή η αξιοποίηση της παραγόμενης γνώσης και η δημιουργία μιας αίσθησης συνέχειας που προσθέτει αξία στην εκπαιδευτική εμπειρία.

Τέλος, παρότι εντοπίστηκαν περιορισμοί στη μεθοδολογία και στο μέγεθος του δείγματος, τα ευρήματα αποτελούν αφετηρία για περαιτέρω διερεύνηση και βελτίωση των πολιτικών κινητικότητας. Προτείνεται η ενίσχυση των συνεργασιών μεταξύ κρατικών φορέων και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, με σκοπό να ενισχυθεί η ψηφιοποίηση των διοικητικών διαδικασιών, να βελτιωθεί ο συντονισμός μεταξύ των υπηρεσιών και να εξασφαλιστούν περισσότερες πηγές χρηματοδότησης. Η ανάπτυξη καινοτόμων στρατηγικών, όπως η ψηφιακή μικτή κινητικότητα και η ενσωμάτωση υποστηρικτικών δράσεων για ευάλωτες ομάδες, θα ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων και θα συμβάλουν στη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου εκπαίδευσης. Με τη διαρκή αξιολόγηση και ανατροφοδότηση, η εκπαιδευτική κινητικότητα μπορεί να αποτελέσει καταλυτικό παράγοντα για την αναβάθμιση της ποιότητας σπουδών, την προώθηση της πολιτιστικής διπλωματίας και την ανάδειξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας σε διεθνές επίπεδο. Όπως επισημαίνουν οι Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη (2015), η συνέργεια εκπαιδευτικών και πολιτιστικών φορέων δημιουργεί ένα συνεκτικό δίκτυο ήρεμης δύναμης που ενδυναμώνει τη διεθνή θέση της χώρας (Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη, 2015).

8.2 Συνεισφορά στην έρευνα και προτάσεις πολιτικής

Η παρούσα μελέτη συμβάλλει στην ερευνητική συζήτηση γύρω από την εκπαιδευτική κινητικότητα στην ανώτατη εκπαίδευση, φωτίζοντας τις εμπειρίες και αντιλήψεις φοιτητών και ακαδημαϊκών μέσα από ένα δομημένο ερωτηματολόγιο και μια προκαταρκτική ποσοτική-

ποιοτική ανάλυση. Παρότι το δείγμα ήταν συγκριτικά μικρό, τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν παρέχουν πολύτιμες ενδείξεις για τη λειτουργία των προγραμμάτων κινητικότητας, τη γραφειοκρατία, τα οικονομικά ζητήματα, τις γλωσσικές και πολιτισμικές προκλήσεις, καθώς και τον ρόλο της θεσμικής υποστήριξης. Η συνεισφορά της έρευνας εντοπίζεται κυρίως σε τέσσερα επίπεδα: πρώτον, στη διαμόρφωση ενός πλαισίου κατανόησης των βασικών εμποδίων και οφελών που σχετίζονται με την κινητικότητα, δεύτερον, στην ανάδειξη της πολυδιάστατης επίδρασης που έχει η συμμετοχή σε διεθνή εκπαιδευτικά προγράμματα στην ακαδημαϊκή πορεία και την προσωπική ανάπτυξη των φοιτητών, τρίτον, στη σκιαγράφηση των θεσμικών και οικονομικών αναγκών για περαιτέρω βελτίωση και, τέλος, στην καταγραφή συγκεκριμένων προτάσεων πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη των δράσεων κινητικότητας.

Σε ερευνητικό επίπεδο, τα ευρήματα επιβεβαιώνουν ότι η εμπειρία της κινητικότητας οδηγεί σε αισθητή βελτίωση των γλωσσικών δεξιοτήτων, της αυτοπεποίθησης και των διαπολιτισμικών ικανοτήτων των συμμετεχόντων. Ωστόσο, η αναφορά σε οικονομικούς και γραφειοκρατικούς φραγμούς υπογραμμίζει πως ο σχεδιασμός των προγραμμάτων δεν είναι πάντοτε επαρκής για να καλύψει τις ανάγκες όλων των φοιτητών. Η απουσία επαρκούς χρηματοδότησης ή η ασάφεια στη διαδικασία αιτήσεων αποτελεί συχνό παράγοντα που αποτρέπει τη συμμετοχή. Επιπλέον, η έλλειψη οργανωμένης πολιτισμικής και γλωσσικής προετοιμασίας για ορισμένους δημιουργεί μια ανισότητα στις ευκαιρίες. Με βάση αυτά τα συμπεράσματα, διαφαίνεται η ανάγκη να ενισχυθούν και να αναθεωρηθούν οι πολιτικές κινητικότητας, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι η πρόσβαση σε διεθνείς εμπειρίες σπουδών δεν θα περιορίζεται από οικονομικούς ή διοικητικούς παράγοντες.

Ως προς τις προτάσεις πολιτικής, ένα πρώτο σημείο εστιάζει στην απλούστευση και ψηφιοποίηση της γραφειοκρατικής διαδικασίας. Τα πανεπιστήμια, σε συνεργασία με τους κρατικούς φορείς και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μπορούν να επενδύσουν στη δημιουργία ενιαίων ηλεκτρονικών πλατφορμών, μέσω των οποίων οι φοιτητές θα υποβάλλουν τις αιτήσεις τους και θα ενημερώνονται για τα επόμενα βήματα. Αυτή η δράση θα μείωνε τον χρόνο που απαιτείται για τη συλλογή και έλεγχο δικαιολογητικών και θα εξασφάλιζε μεγαλύτερη διαφάνεια. Παράλληλα, μπορούν να θεσπιστούν κοινές προδιαγραφές για την αναγνώριση των πιστωτικών μονάδων, ώστε οι φοιτητές να μην αντιμετωπίζουν επιπλέον εμπόδια κατά την επιστροφή τους στο ίδρυμα προέλευσης.

Σε οικονομικό επίπεδο, προτείνεται η ενίσχυση των διαθέσιμων υποτροφιών και η δημιουργία πρόσθετων χρηματοδοτικών εργαλείων που να καλύπτουν ένα ευρύτερο φάσμα φοιτητών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν πληρούν τα στενά κριτήρια των ήδη υφιστάμενων σχημάτων. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να υπάρξει μια στοχευμένη οικονομική ενίσχυση για άτομα από οικονομικά ασθενέστερα στρώματα ή για φοιτητές με ειδικές ανάγκες, η οποία να λαμβάνει υπόψη τις διαφορετικές τιμές διαβίωσης μεταξύ χωρών. Επιπλέον, η συνεργασία με ιδιωτικές επιχειρήσεις ή χορηγούς για την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων πρακτικής άσκησης και ανταλλαγών θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση των πόρων για την κινητικότητα.

Η θεσμική υποστήριξη διαδραματίζει καίριο ρόλο, όπως δείχνουν τα ευρήματα σχετικά με την ικανοποίηση από τα γραφεία διεθνών σχέσεων. Η διεύρυνση και εκπαίδευση του διοικητικού προσωπικού που αναλαμβάνει τις διαδικασίες κινητικότητας είναι απαραίτητη για να προσφέρονται αξιόπιστες υπηρεσίες στους φοιτητές. Ταυτόχρονα, προτείνεται η οργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων, που να καλύπτουν τόσο τα πρακτικά βήματα όσο και τις πολιτισμικές και γλωσσικές πτυχές της κινητικότητας. Μια τέτοια ολοκληρωμένη προσέγγιση διευκολύνει τους φοιτητές να κάνουν ένα αποφασιστικό βήμα προς τη διεθνή εμπειρία, μειώνοντας το άγχος που συχνά συνδέεται με την αβεβαιότητα του ξένου περιβάλλοντος.

Τέλος, η ανάπτυξη κοινοτήτων ή δικτύων αποφοίτων προγραμμάτων κινητικότητας μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά, διασφαλίζοντας τη συνέχιση της ανταλλαγής εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών. Τέτοια δίκτυα θα αναδείξουν τον πολυδιάστατο αντίκτυπο της κινητικότητας μακροπρόθεσμα, καθώς οι φοιτητές μπορούν να επωφεληθούν από εμπειρίες άλλων και να σχηματίσουν διεθνείς διασυνδέσεις ακόμα και μετά την επιστροφή τους. Ο εμπλουτισμός των πολιτικών με παρόμοιες δράσεις θα μπορούσε να ενισχύσει τον κοινωνικό και πολιτισμικό ρόλο της κινητικότητας, παράλληλα με την ακαδημαϊκή και επαγγελματική της σημασία, διευρύνοντας την απήχυσή της και ενισχύοντας το όραμα για έναν ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο μάθησης.

8.3 Προοπτικές και μελλοντική έρευνα

Η εκπαιδευτική κινητικότητα, ως πυλώνας της σύγχρονης ανώτατης εκπαίδευσης, δεν περιορίζεται μόνο στην τρέχουσα εφαρμογή της, αλλά ανοίγει και έναν δρόμο για πολυεπίπεδη μελλοντική έρευνα και εξέλιξη. Οι επιδράσεις που έχει στη διαπολιτισμική κατανόηση, στην επαγγελματική προοπτική των φοιτητών, αλλά και στη διαμόρφωση πολιτιστικής διπλωματίας, θέτουν ερωτήματα που μπορούν να απαντηθούν μόνο μέσα από μακροχρόνιες

μελέτες και διευρυμένες συγκριτικές αναλύσεις. Μια πρώτη προοπτική αφορά τη συστηματική και διαρκή αξιολόγηση των προγραμμάτων κινητικότητας σε βάθος χρόνου, προκειμένου να εξακριβωθεί αν οι βραχυπρόθεσμες αλλαγές και τα οφέλη που σημειώθηκαν διατηρούνται και μετουσιώνονται σε ουσιαστικές μακροχρόνιες αλλαγές στις αντιλήψεις και στην ακαδημαϊκή πορεία των συμμετεχόντων.

Ένα ιδιαίτερα γόνιμο πεδίο μελλοντικής έρευνας προκύπτει από την ανάγκη κατανόησης του τρόπου με τον οποίο η ψηφιακή τεχνολογία και η υβριδική μάθηση θα επηρεάσουν τα προγράμματα κινητικότητας. Ήδη εμφανίζονται ενδείξεις ότι μορφές «μικτής» κινητικότητας (blended mobility), που συνδυάζουν φυσικές μετακινήσεις με διαδικτυακές πλατφόρμες συνεργασίας, διευκολύνουν φοιτητές και ακαδημαϊκούς που αντιμετωπίζουν οικονομικούς ή πρακτικούς περιορισμούς. Μια ερευνητική εστίαση σε αυτόν τον τομέα θα επέτρεπε τον προσδιορισμό των βέλτιστων πρακτικών για την ενσωμάτωση της τεχνολογίας, ώστε να επιτυγχάνεται υψηλής ποιότητας εκπαιδευτική εμπειρία χωρίς να θυσιάζονται τα οφέλη της διαπροσωπικής επαφής. Παράλληλα, η μετάβαση αυτή απαιτεί ανανέωση των ικανοτήτων του ακαδημαϊκού προσωπικού και δημιουργία νέων παιδαγωγικών μοντέλων, πεδίο στο οποίο η έρευνα θα μπορούσε να αναδείξει καινοτόμες μεθόδους αξιολόγησης και συνεργασίας.

Μια επιπλέον διάσταση που χρήζει διερεύνησης αφορά τις πολιτισμικές και κοινωνικές ανισότητες που ενδέχεται να επιδεινώνονται εξαιτίας των προγραμμάτων κινητικότητας. Παρότι θεωρείται ότι η εκπαιδευτική κινητικότητα προωθεί την ισότητα ευκαιριών, συχνά οι φοιτητές που αντιμετωπίζουν οικονομικά και κοινωνικά εμπόδια αδυνατούν να συμμετάσχουν. Μελλοντικές μελέτες θα μπορούσαν να εστιάσουν στην εξέταση των μηχανισμών επιλογής, στις διαθέσιμες υποτροφίες και στην αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων δομών υποστήριξης, αναζητώντας πρακτικές λύσεις για την άρση αυτών των εμποδίων. Επίσης, η αναζήτηση και ανάπτυξη πολιτικών ενσωμάτωσης (inclusion policies) μπορεί να προσφέρει χρήσιμα συμπεράσματα για το πώς οι φορείς χάραξης πολιτικής θα διασφαλίζουν ότι κάθε φοιτητής έχει πρόσβαση σε ποιοτικές διεθνείς εμπειρίες, ανεξαρτήτως του κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου του.

Η ίδια η εκπαιδευτική κινητικότητα μπορεί να μελετηθεί περαιτέρω και ως εργαλείο ήπιας ισχύος (soft power), κυρίως εφόσον αγγίζει ζητήματα που σχετίζονται με τη διεθνή πολιτική, την ανταλλαγή πολιτιστικών αξιών και τη διαμόρφωση διπλωματικών σχέσεων σε βάθος χρόνου. Επομένως, μια πιθανή ερευνητική κατεύθυνση θα μπορούσε να εξετάσει πώς συγκεκριμένες χώρες αξιοποιούν τα προγράμματα κινητικότητας ως μέρος της διεθνούς

στρατηγικής τους και με ποιον τρόπο οι απόφοιτοι αυτών των προγραμμάτων μετατρέπονται σε φορείς πολιτιστικής διπλωματίας. Συνεργατικές έρευνες που θα συνδυάζουν την τεχνογνωσία από τις πολιτικές επιστήμες, την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης και τις διεθνείς σχέσεις θα επέτρεπαν μια πολυεπίπεδη ανάλυση των φαινομένων αυτών, αναδεικνύοντας πώς η κινητικότητα υπερβαίνει τα στενά ακαδημαϊκά όρια και λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στους λαούς.

Τέλος, μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εστιάσει στη δομική αναδιοργάνωση των προγραμμάτων κινητικότητας, παρακολουθώντας τις αλλαγές που συμβαίνουν στα πανεπιστήμια και στα εκπαιδευτικά συστήματα. Οι διοικητικές μεταρρυθμίσεις, η ψηφιακή ωρίμανση των ιδρυμάτων και οι καινοτομίες στη διδακτική προσέγγιση επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα των διεθνών εμπειριών. Σε αυτό το πλαίσιο, συγκριτικές μελέτες μεταξύ διαφορετικών χωρών και θεσμικών πλαισίων θα ήταν ιδιαίτερα ωφέλιμες, για να εντοπιστούν οι βέλτιστες πρακτικές και να υποβληθούν συγκεκριμένες, εμπειριστατωμένες προτάσεις πολιτικής. Με αυτόν τον τρόπο, η εκπαιδευτική κινητικότητα θα συνεχίσει να εξελίσσεται ως μια δυναμική διαδικασία που ενισχύει την καινοτομία, την αριστεία και την πολιτιστική συνεργασία σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Βασιλειάδης, Ν., & Μπουτσιούκη, Σ. (2015). *Πολιτιστική διπλωματία: Ελληνικές και διεθνείς διαστάσεις*. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Ελληνική Δημοκρατία. (2022). Νόμος 4957/2022: *Νέοι Ορίζοντες στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Ενίσχυση της ποιότητας, της λειτουργικότητας και της σύνδεσης των Α.Ε.Ι. με την κοινωνία και λοιπές διατάξεις* (ΦΕΚ Α' 141/21.07.2022). Ανακτήθηκε από <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/807164/nomos-4957-2022>

Πρόκου, Ε. (2019). *Η μεταρρύθμιση της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης υπό τις επιδράσεις της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής και η μετατόπιση από την «ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών» στη «διασφάλιση της ποιότητας»*. Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση, 23, 83–98.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Aktas, F., Pitts, H., Richards, A., & Silova, I. (2016). *Institutionalizing global citizenship: A critical analysis of higher education programs and curricula*. Journal of Studies in International Education, 1–16.

Aspridis, G., Patsikas, S., Sdrolias, L., & Kazantzi, V. (2013). *The Erasmus student mobility program and its contribution to multicultural education: The case of Technological Education Institute of Thessaly*. Journal of Educational and Social Research, 4(3), 181–200. <https://doi.org/10.5901/jesr.2013.v4n3p181>

Barrett, B. (2016). *Higher education mobility in the Bologna Process*. Στο *Conference: Council for European Studies* (σσ. 1–20). Philadelphia, PA. Διαθέσιμο στο https://www.researchgate.net/publication/301347547_Higher_Education_Mobility_in_the_Bologna_Process

Bryla, P., Brown, R., Guereño Omil, B., Hannam, K., Schubert, F., Arruti, A., Elexpuru Albizuri, I., Moro, A., Villardón, L., Al-Hamarneh, A., Domański, T., Kotarski, J., Olejnik, A., & Sędkowski, M. (2014). *The impact of the Erasmus Programme on mobility and employability*. <https://doi.org/10.18778/7969-431-0>

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods (5th ed.)*. Oxford University Press.

- Blumenreich, U. (2016). *Germany. Historical perspective: cultural policies and instruments*. Στο *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*. Ανακτήθηκε 30 Οκτωβρίου 2017, από <http://www.culturalpolicies.net/web/germany.php>
- Castro, P., Woodin, J., Lundgren, U., & Byram, M. (2016). *Student mobility and internationalisation in higher education: Perspectives from practitioners*. *Language and Intercultural Communication*, 16, 1–19. <https://doi.org/10.1080/14708477.2016.1168052>
- Croce, G., & Ghignoni, E. (2024). *The multifaceted impact of the Erasmus Programme on the school-to-work transition: A matching sensitivity analysis*. *Research in Higher Education*, 65, 732–754. <https://doi.org/10.1007/s11162-024-09774-x>
- de Wit, H. (2023). *Internationalization in higher education: Critical reflections on its conceptual evolution*. *International Higher Education*, 115, 14–16.
- de Wit, H., & Deca, L. (2020). *Internationalization of higher education, challenges and opportunities for the next decade*. Στο A. Curaj, L. Deca & R. Pricopie (Επιμ.), *European higher education area: Challenges for a new decade* (σσ. 3–12). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-56316-5_1
- EACEA & EU. (2020). *Erasmus+ Virtual exchange: Intercultural learning experience*. Στο *Handbook for International Relations Officers* (Vol. 5, Issue 1).
- European Commission. (2014). *The Erasmus impact study: Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions*. Ανακτήθηκε από https://erasmus-plus.ec.europa.eu/eche/the-erasmus-impact-study-effects-of-mobility-on-the-skills-and-employability-of-students-and-the-internationalisation-of-higher-education-institutions?utm_source=chatgpt.com
- European Commission. (2017). *Study on the feasibility of an Erasmus+ Virtual Exchange initiative: Final report*. https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/tender-specifications_eve.pdf
- European Commission. (2019). *Erasmus+ higher education impact study*. Ανακτήθηκε από https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/94d97f5c-7ae2-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en?utm_source=chatgpt.com

- European Commission. (2020). *Report on the European Union Citizenship 2020: Empowering citizens and protecting their rights*. https://commission.europa.eu/system/files/2020-12/eu_citizenship_report_2020_-_empowering_citizens_and_protecting_their_rights_en.pdf
- European Commission. (2024). *Mobility and internationalisation*. Ανακτήθηκε από <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurypedia/greece/mobility-and-internationalisation>
- European Commission. (2025). *Erasmus+: EU programme for education, training, youth and sport*. Ανακτήθηκε από <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>
- France Diplomatie. (2015). *L'Institut français et l'Alliance française, acteurs de l'action culturelle extérieure*. Ανακτήθηκε από <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-lafrance/diplomatie-culturelle/le-reseau-culturel-francais-a-l-etranger/article/linstitut-francais-et-l-alliance-francaise-acteurs-de-l-action-culturelle>
- Gabriels, W., & Benke-Aberg, R. (2020). *Student exchanges in times of crisis – Research report on the impact of COVID-19 on student exchanges in Europe*. Erasmus Student Network AISBL.
- Háhn, J. (2019). *Crossing borders without travel: Virtual exchange practices for students*. *HAMK Unlimited Journal, Universal Design for Learning (UDL)*, 1–10. Ανακτήθηκε από <https://unlimited.hamk.fi/ammattilinen-osaaminen-ja-opetus/crossing-borders-without-travel>
- Kizlari, D., & Fouseki, K. (2018). *The mechanics of cultural diplomacy: A comparative case study analysis from the European context*. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 48(2), 133–147.
- Maligkoudi, C., Mouti, A., Gkaintartzi, A., & Gogonas, N. (2023). *Multilingualism and educational linguistics*. Kallipos. <https://doi.org/10.57713/kallipos-189>
- Middlehurst, R. (2015). *Perspectives on global university networks*. *International Higher Education*, (81), 4–5.
- New Horizons IV PREVIEW. (2018). *A global study of the youth and student traveler*. Amsterdam: WYSE Travel Confederation.

- Norbäck, P. (2021). *Global democracy: The last chance to resolve the climate crisis*. *Academia Letters* (Article 3786), 1–7.
- Pais, A., & Costa, M. (2020). *An ideology critique of global citizenship education*. *Critical Studies in Education*, 61(3), 1–16.
- Pinto, S. (2018). *Intercultural competence in higher education: Academics' perspectives*. *On the Horizon*, 26(2). <https://doi.org/10.1108/OTH-02-2018-0011>
- Rugge, F. (2017). *Global citizenship and higher education*. Ανακτήθηκε (2023) από https://www.academia.edu/93150997/Table_1_Global_Citizenship_Global_Citizenship_and_Higher_Education
- Punch, K. F. & Oancea, A. (2014). *Introduction to Research Methods in Education (2nd ed.)*. SAGE.
- Stamelos, G., & Aggelopoulos, G. (2017). *Interdisciplinarity master programs in Greek universities: Organization and cognitive conditions*. *Social Cohesion and Development*, 12(2), 85–99.
- Shen, W., Xu, X., & Wang, X. (2022). *Reconceptualising international academic mobility in the global knowledge system: Towards a new research agenda*. *Higher Education*, 84(6), 1317–1342. <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00931-8>
- Teichler, U. (2012). *International mobility in Europe in the context of the Bologna Process*. *Research in Comparative & International Education*, 7(1), 34–49. <https://doi.org/10.2304/rcie.2012.7.1.34>

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο για την Εκπαιδευτική Κινητικότητα

Ενότητα 1: Δημογραφικά Στοιχεία

- Ποιο είναι το φύλο σας; (Ανδρας / Γυναίκα / Άλλο)
- Ποια είναι η ηλικία σας;
- Σε ποιο εκπαιδευτικό ίδρυμα είστε εγγεγραμμένος/η;
- Σε ποιο επίπεδο σπουδών βρίσκεστε; (Προπτυχιακό / Μεταπτυχιακό / Διδακτορικό / Πρόσφατος Απόφοιτος)

Ενότητα 2: Συμμετοχή σε Προγράμματα Κινητικότητας

- Έχετε συμμετάσχει ποτέ σε πρόγραμμα κινητικότητας (π.χ., Erasmus+); (Ναι / Όχι)
- Αν απαντήσατε "Ναι", σε ποιο πλαίσιο συμμετείχατε;
(Σπουδές / Πρακτική Άσκηση / Μικτή Κινητικότητα / Διδακτορική Κινητικότητα)
- Ποια ήταν η διάρκεια της κινητικότητάς σας;

Ενότητα 3: Εμπειρίες και Αντίκτυπος

- Πόσο ικανοποιημένοι ήσασταν από την εμπειρία της κινητικότητας; (Κλίμακα 1-5)
- Ποιες γλωσσικές και πολιτισμικές προκλήσεις αντιμετωπίσατε;

- Πώς πιστεύετε ότι η κινητικότητα συνέβαλε στην προσωπική και επαγγελματική σας ανάπτυξη;

- Σε ποιο βαθμό η κινητικότητα συνέβαλε στην ανάπτυξη των διαπολιτισμικών σας δεξιοτήτων; (Κλίμακα 1-5)

Ενότητα 4: Προτάσεις και Βελτιώσεις

- Ποιες προτάσεις έχετε για τη βελτίωση των προγραμμάτων κινητικότητας;

- Τι θα αλλάζατε στη διαδικασία υποβολής και διαχείρισης των αιτήσεων κινητικότητας;

- Σε ποιους τομείς θεωρείτε ότι πρέπει να δοθεί έμφαση για τη μελλοντική ανάπτυξη της κινητικότητας (π.χ., γλωσσική κατάρτιση, διαχειριστική απλοποίηση, ενίσχυση χρηματοδότησης);

Ενότητα 5: Γενικές Παρατηρήσεις

Έχετε επιπλέον σχόλια ή παρατηρήσεις σχετικά με την εκπαιδευτική κινητικότητα;
